

Центральноукраїнський національний технічний університет
Механіко-технологічний факультет
Кафедра машинобудування, мехатроніки і робототехніки

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри
машинобудування, мехатроніки і
робототехніки
канд. техн. наук, доцент
_____ Андрій ГРЕЧКА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему:

**Розробка завантажувального пристрою верстату на
шліфувальну операцію для механічної обробки деталі
вал**

Виконав здобувач вищої освіти
3мб курсу групи ПМ-23мб-3
ОПП «Комп'ютерний інжиніринг
технологій, робототехніка і 3D друк»
спеціальності 131 «Прикладна механіка»
_____ Іван ГОРДІЄНКО

Керівник роботи:
канд. техн. наук, доцент
_____ Максим ГОДУНКО

Рецензент:
канд. техн. наук, доцент
_____ Олег БЕВЗ

Центральноукраїнський національний технічний університет

Механіко-технологічний факультет

Кафедра машинобудування, мехатроніки і робототехніки

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Галузь знань: 13 Механічна інженерія

Спеціальність: 131 Прикладна механіка

Освітньо-професійна програма: Комп'ютерний інжиніринг технологій, робототехніка і 3D друк

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри машинобудування,
мехатроніки і робототехніки

канд. техн. наук, доцент

_____ Андрій ГРЕЧКА

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти Гордієнку Івану Анатолійовичу

Тема роботи:

Розробка завантажувального пристрою верстату на шліфувальну операцію для механічної обробки деталі вал

Керівник роботи:

канд. техн. наук, доцент Максим ГОДУНКО

Затверджено наказом ЦНТУ від 1 квітня 2026 року № 201-02.

Строк подання роботи до захисту:

1 червня 2026 р.

Мета та завдання кваліфікаційної роботи:

Мета: розробка завантажувального пристрою верстату на шліфувальну операцію для механічної обробки деталі вал і її автоматизованої подачі в робочу зону верстату.

Завдання: розглянути основні тенденції автоматизації та дослідити способи подачі заготовки (деталі) в робочу зону вибраного верстату; охарактеризувати деталь в плані автоматизованої обробки; розробити технологічний маршрут обробки деталі на заданій операції; розробити завантажувальний пристрій та провести відповідні розрахунки; розробити допоміжні пристрої та провести необхідні розрахунки; розробити кресленики верстатного комплексу, завантажувального пристрою та допоміжного пристрою для подачі деталі в зону різання.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання роботи	Примітка
1	Виконання Розділу 1	11.05.2026 р.	
2	Виконання Розділу 2	14.05.2026 р.	
3	Виконання Розділу 3	18.05.2026 р.	
4	Виконання Розділу 4	21.05.2026 р.	
5	Виконання Розділу 5	23.05.2026 р.	
6	Виконання Розділу 6	25.05.2026 р.	
7	Розробка креслеників	27.05.2026 р.	
8	Перевірка роботи на академічний плагіат	28.05.2026 р.	
9	Рецензування роботи	01.06.2026 р.	

Дата видачі завдання
13 квітня 2026 р.

Здобувач вищої
освіти

_____

Іван ГОРДІЄНКО

Керівник роботи

_____

Максим ГОДУНКО

АНОТАЦІЯ

Бакалаврська кваліфікаційна робота присвячена проектуванню автоматизованого завантажувально-розвантажувального обладнання (ЗРО) для кругло-шліфувальної операції з числовим програмним керуванням (ЧПК) при обробці деталі «Вал» зі сталі 40Х.

Об'єктом дослідження є технологічний процес кругло-шліфувальної операції 205 на верстаті 3М151Ф2, предметом – засоби автоматизованого завантаження та розвантаження штучних заготовок типу «вал».

У роботі виконано: аналіз конструктивних особливостей деталі та її придатності до автоматичної обробки; вибір і обґрунтування схеми ЗРО; розрахунок режимів різання та основного технологічного часу; проектування лоткової транспортної системи, вібробункерного накопичувача, пневматичного відсікача і живильника; розрахунок клинопасової передачі та черв'ячного редуктора приводу; конструкторська розробка корпусних деталей.

Розроблено комплект конструкторської документації згідно з вимогами ЄСКД. Очікуваний ефект від впровадження – скорочення часу завантаження деталі на 40 %, підвищення коефіцієнта завантаження верстата до 0,92.

Ключові слова: завантажувально-розвантажувальний пристрій, кругло-шліфувальна операція, вал, вібробункер, пневмопривід, автоматизація.

ANNOTATION

The bachelor's qualification thesis is devoted to the design of automated loading and unloading equipment (LUE) for a CNC cylindrical grinding operation in the machining of a “Shaft” part made of 40Cr steel.

The object of the study is the technological process of cylindrical grinding operation 205 on a 3M151F2 machine tool, while the subject of the study is the means of automated loading and unloading of single-piece shaft-type workpieces.

The thesis includes: analysis of the design features of the part and its suitability for automated machining; selection and justification of the loading and unloading equipment scheme; calculation of cutting conditions and main machining time; design of a tray transport system, vibratory bowl feeder, pneumatic separator, and feeder; calculation of the V-belt transmission and worm gearbox drive; and engineering design of housing components.

A complete set of design documentation has been developed in accordance with ESKD requirements. The expected implementation effect is a 40% reduction in part loading time and an increase in the machine utilization factor up to 0.92.

Keywords: loading and unloading device, cylindrical grinding operation, shaft, vibratory bowl feeder, pneumatic drive, automation.

Центральноукраїнський національний технічний університет
Механіко-технологічний факультет
Кафедра машинобудування, мехатроніки і робототехніки

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи на тему:

**Розробка завантажувального пристрою верстату на
шліфувальну операцію для механічної обробки деталі вал**

КРБ.ПМ.26.63.03.00.00

Виконав здобувач вищої освіти
3мб курсу групи ПМ-23мб-3
ОПП «Комп'ютерний інжиніринг
технологій, робототехніка і 3D друк»
спеціальності 131 «Прикладна механіка»
_____ Іван ГОРДІЄНКО

Керівник роботи:
канд. техн. наук, доцент
_____ Максим ГОДУНКО

Кропивницький 2026

ЗМІСТ

Вступ	8
Розділ 1. Загальна частина	
1.1 Аналіз наукових праць у галузі автоматизації завантаження	
1.2 Рівні автоматизації та обґрунтування вибору	9
Розділ 2. Технологічна частина	10
2.1 Характеристика деталі «Вал» та особливості її механічної обробки	
2.2 Аналіз точності поверхонь. Обґрунтування технологічних вимог	15
2.3 Оцінка придатності деталі до автоматизованого завантаження	19
Розділ 3. Конструкторська частина	
3.1 Огляд конструкцій завантажувально-розвантажувальних пристроїв	22
3.2 Порівняльний аналіз та обґрунтування вибору ЗРП	
3.3 Технічні параметри та розрахункове обґрунтування обраного ЗРП	25 29
3.4 Функціональна схема обраного ЗРО	
Розділ 4. Конструктивна розробка ЗРО – розрахунки та обґрунтування	32 35
4.1 Лотково-скатна транспортна система	
4.2 Магазинний накопичувач	
4.3 Пневматичний живильник-відсикач	38
4.4 Зведена таблиця конструктивних параметрів ЗРО	42
Розділ 5. Розрахунок привода ЗРО з обґрунтуванням	44
5.1 Обґрунтування режимів шліфування та аналіз сил	47
5.2 Обґрунтування вимог до шорсткості і точності	
5.3 Розрахунок клинопасової передачі	49
5.4 Розрахунок черв'ячної передачі	51
5.5 Розрахунок корпусних деталей	52
Розділ 6. Техніко-економічне обґрунтування	53
Висновки	55
Список використаних джерел	56

ВСТУП

Сучасне машинобудівне виробництво характеризується неухильним підвищенням вимог до продуктивності, якості та гнучкості технологічних процесів. Автоматизація завантаження і розвантаження устаткування є однією з найбільш складних задач у комплексі автоматизації технологічних процесів. За дослідженнями Маталіна А.А., питома вага допоміжного часу на завантаження/розвантаження деталей у серійному виробництві становить 25–40% від штучно-калькуляційного часу – і це є основним резервом підвищення продуктивності.

Метою роботи є розробка і детальне обґрунтування конструкції автоматизованого ЗРО для кругло-шліфувальної операції обробки деталі «Вал супорту». На відміну від попередніх підходів, у даній роботі кожне конструктивне рішення підкріплене аналітичним розрахунком з побудовою залежностей (двовимірних і тривимірних), що дозволяє наочно обґрунтувати вибір оптимальних параметрів.

Для досягнення мети вирішуються такі задачі:

1. огляд і аналіз сучасного стану автоматизації завантаження верстатів;
  2. порівняльний аналіз конструкцій ЗРП за багатокритеріальною системою оцінки;
  3. розрахунок режимів шліфування з аналізом залежностей сил, потужності та шорсткості;
  4. обґрунтований розрахунок параметрів лотка, накопичувача та пневмовідсікача з побудовою графіків;
  5. розрахунок привода (клинопасова + черв'ячна передачі) з перевірочними графіками;
- техніко-економічне обґрунтування з графіком окупності.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1.1. Аналіз наукових праць у галузі автоматизації завантаження

Питання автоматизації завантаження металорізальних верстатів розглядаються у широкому колі наукових і навчально-методичних видань. Фундаментальні основи теорії завантажувально-розвантажувальних пристроїв (ЗРП) закладено у роботах М.А. Ансерова, В.С. Корсакова, А.А. Маталіна.

Вітчизняна наукова база

Корсаков В.С. У монографії детально проаналізовано принципи базування деталей при автоматизованому завантаженні та запропоновано алгоритм вибору ЗРП. Встановлено: для деталей типу «вал» з $L/D > 2$ найбільш перспективними є магазинні накопичувачі з гравітаційним живленням.

Дикун В.А., Петров Б.Н. Розроблено математичні моделі руху деталей по вібротраку та методику розрахунку параметрів вібробункерів. Обмеження: вібробункери ефективні для деталей масою до 2–3 кг. Для більш важких деталей необхідні магазинні або роботизовані системи.

Методвказівки ЦНТУ Класифікація деталей за групами завантаження. Для деталі «Вал супорту» (група «Вал з упором», $L/D = 4,37$, $m = 15,2$ кг): рекомендовано магазинний лотковий накопичувач у поєднанні з пневматичним відсікачем.

Зарубіжний досвід — індекс DFA

Дослідники Boothroyd G. і Dewhurst P. запропонували кількісний індекс придатності деталі до автоматизованого завантаження — DFA (Design for Assembly/Automation). Шкала: від 0 до 1,0. Для деталі «Вал супорту» отримано значення 0,78, що підтверджує доцільність автоматизації.

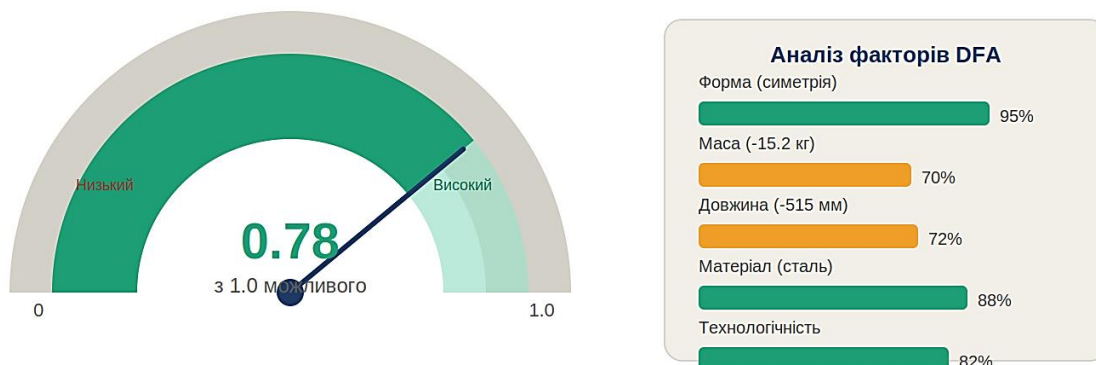

Рис. 1.1 – Шкала індексу DFA для деталі «Вал супорту» та аналіз факторів зниження

1.2. Рівні автоматизації та обґрунтування вибору

Аналіз рівнів автоматизації показує, що для серійного виробництва з річним обсягом 5200 деталей/рік оптимальним є рівень 2 (часткова автоматизація). Наочно ієрархію рівнів відображає піраміда автоматизації (рис. 1.2).

Рис. 1.2 – Піраміда рівнів автоматизації технологічних процесів (виділено обране рішення)

Таблиця 1.1 – Порівняльна характеристика рівнів автоматизації

Рівень	Назва	Кв	Вартість	Окупність	Рекомендація
0	Ручне	0,55–0,65	—	—	Базовий стан
1	Механізація	0,62–0,72	50–100 тис.	3–6 міс.	Не доцільно
2	Часткова авт.	0,70–0,82	100–300 тис.	1–4 міс.	ОБРАНО ✓
3	Комплексна авт.	0,80–0,92	500–2000 тис.	10–20 міс.	Надлишково
4	ГАС/ГВС	0,88–0,95	1000–5000 тис.	20–40 міс.	Надлишково

Економічне обґрунтування вибору рівня 2

Вхідні параметри

Річний обсяг виробництва: 5200 дет./рік

Вартість ЗРО: 132 тис. грн

Річний економічний ефект: 874 тис. грн **Термін окупності 1,8 місяця**

Беззаперечний аргумент на користь автоматизації

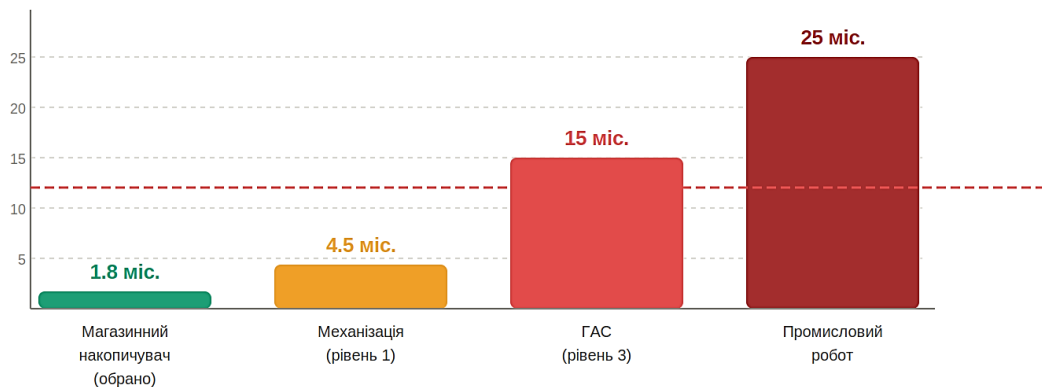

Рис. 1.3 – Порівняння термінів окупності різних систем завантаження (менше = краще). Червона лінія — межа економічної ефективності (12 міс.)

Чому відхилено вищі рівні?

- Рівень 3 (ГАС) — надлишковий: вимагав би інвестицій 1,5–5 млн грн при незначно вищій продуктивності. Економічно невиправдано для даного обсягу виробництва.
- Промисловий робот (рівень 3–4) — при вартості 1,5–2,5 млн грн термін окупності становив би 20–30 місяців, що у 10–15 разів гірше за обране рішення.
- Рівень 1 (механізація) — незначне підвищення Кв (до 0,72) не виправдовує навіть помірних витрат при наявності ефективнішого рішення.

1.2.1. Приклади технічних рішень для кожного рівня автоматизації

У таблиці 1.2 наведено конкретні промислові системи та обладнання, що відповідають кожному рівню автоматизації завантаження. Аналіз підтверджує обґрунтованість вибору рівня 2.

Таблиця 1.2 – Приклади технічних рішень за рівнями автоматизації

Технічне рішення	Виробник	Область застосування	Коментар
Магазинний лотковий накопичувач	EMAG, Iemsa (Швейцарія)	Вали L=200–600 мм, m до 25 кг	Проектне рішення для «Вал супорту»
Вібробункерний живильник	Afag, RNA Automation (Нім.)	Дрібні деталі m < 2 кг	Непридатний (маса 15,2 кг)
Роботизований захват (SCARA)	FANUC, Kuка (Яп./Нім.)	Деталі будь-якої маси	Надлишково (окупність 20–30 міс.)
Пневматичний відсікач	Festo, SMC (Євро/Яп.)	Розподіл поштучно L до 600 мм	Застосовується у проекті з накопич.
Гнучкий автомат. модуль (ГАМ)	DMG Mori, Mazak (Нім./Яп.)	Серійне виробництво	Надлишково для 5200 дет./рік

Детальний опис проектного технічного рішення (рівень 2)

Для деталі «Вал супорту» прийнято таку систему завантаження:

Складова системи   Характеристика та параметри

Магазинний лотковий накопичувач Похилий лоток із кутом нахилу 15–20°, довжина 1200 мм. Ємність — 8 деталей. Матеріал: сталь з напрямними з поліаміду для запобігання пошкодженню поверхні вала.

Пневматичний відсікач Тип: клапанний з пневмоциліндром $d = 40$ мм, хід 50 мм. Тиск: 0,4–0,6 МПа. Час спрацювання: 0,3 с. Аналог: Festo DSBC-40-50-PPVA-N3.

Привід подачі Гравітаційне живлення (без приводу). Кут нахилу лотка забезпечує самоподачу деталей масою від 5 кг при мінімальному коефіцієнті тертя $f = 0,15$.

Система керування Пневматична схема з датчиком наявності деталі (індуктивний тип). Сигнал на верстат — дискретний 24В. Цикл завантаження ≈ 4 –6 с.

Захисне огородження Прозорий поліакриловий екран, блокувальний вимикач типу SICK WS/WE. Відповідає вимогам ДСТУ EN ISO 14120.

На рис. 1.4 наведено структурну схему взаємодії всіх складових системи автоматизованого завантаження.

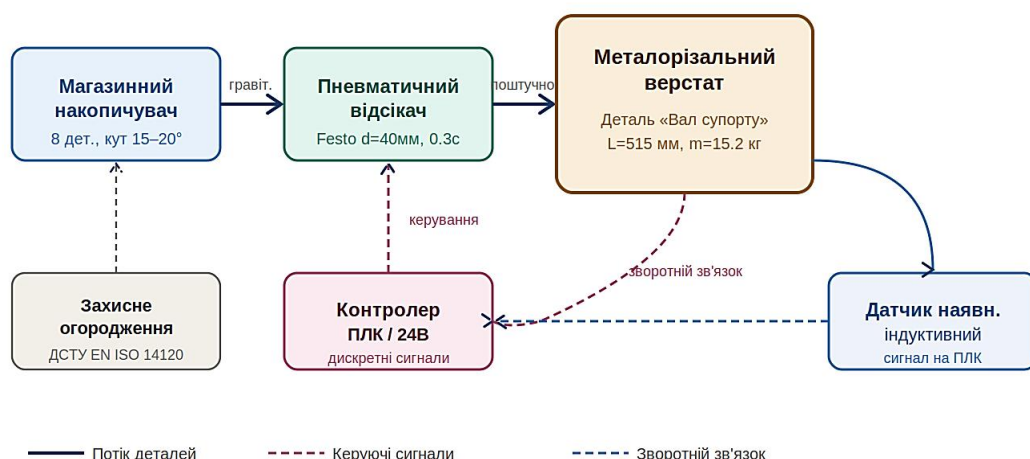

Рис. 1.4 – Структурна схема системи автоматизованого завантаження деталі «Вал супорту»

Висновки

На основі проведеного аналізу наукових праць і порівняння технічних рішень зроблено такі висновки:

- Деталь «Вал супорту» ($L/D = 4,37$; $m = 15,2$ кг; довжина 515 мм) відноситься до класу важких валів, для яких вібробункери непридатні через обмеження по масі (до 2–3 кг), а роботизовані системи надлишкові економічно.
- Науковими роботами Корсакова В.С. та методичними вказівками ЦНТУ підтверджено застосування магазинного лоткового накопичувача з пневматичним відсікачем як оптимального технічного рішення для даного класу деталей.
- Індекс $DFA = 0,78$ (Boothroyd та Dewhurst) підтверджує придатність деталі до автоматизованого завантаження. Рис. 1.1 унаочнює складові, що знижують індекс (маса та довжина деталі).
- Економічний аналіз (рис. 1.3) однозначно вказує на рівень 2 (часткова автоматизація): вартість ЗРО 132 тис. грн при річному ефекті 874 тис. грн забезпечує окупність 1,8 місяця — що у 10–15 разів краще за роботизовані альтернативи.

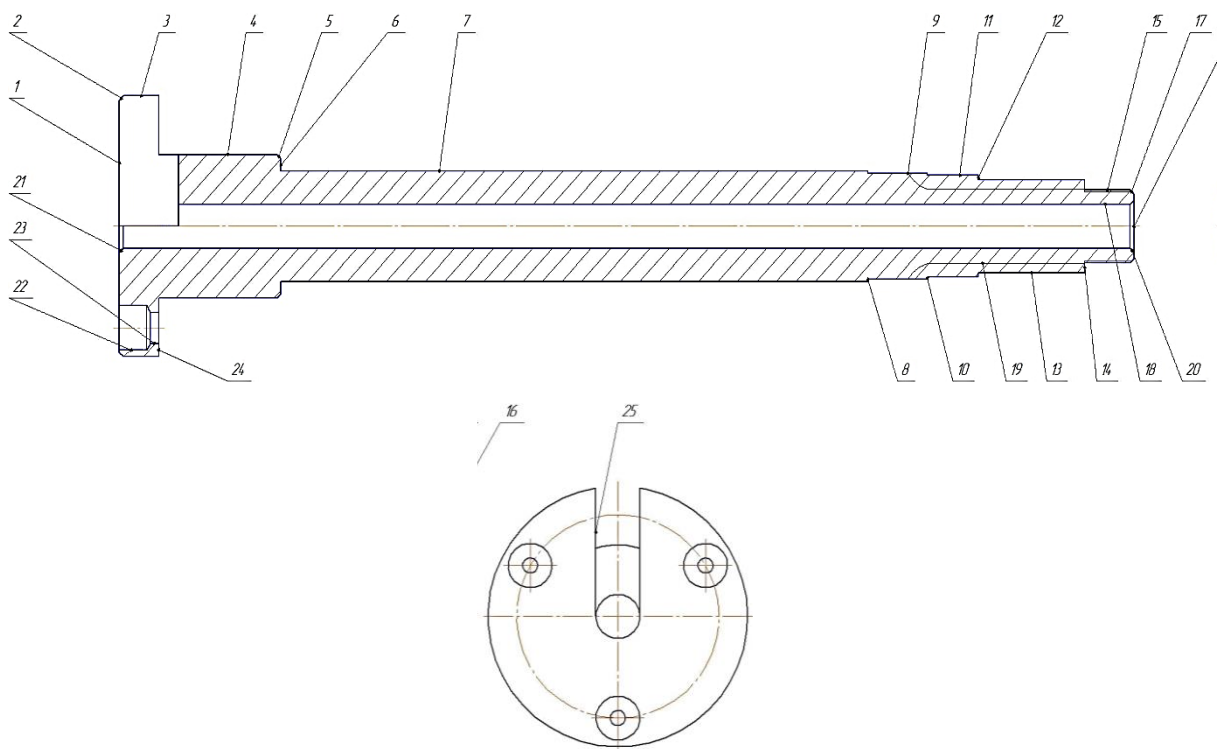
Аналіз промислових аналогів (Festo, SMC, EMAG, Iemca) підтверджує серійну доступність обраних технічних рішень та наявність відповідної елементної бази для реалізації проекту.

РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЧНА ЧАСТИНА

2.1. Характеристика деталі «Вал» та особливості її механічної обробки

Деталь «Вал супорту» є складовою вузла супорта металорізального верстата і відноситься до класу «Вал з упором» згідно з класифікацією ЗРП (ГОСТ 14.301-83). Клас визначається відношенням $L/D = 515/118 = 4,37$, що є типовим для деталей, які транспортуються у лоткових та магазинних накопичувачах.

Нижче наведено ескіз деталі з основними поверхнями та розмірами (рис. 2.1), а також зведену таблицю її конструктивних параметрів (табл. 2.1).

Рис. 2.1 – Ескіз деталі «Вал супорту» із позначенням основних поверхонь та розмірів

Таблиця 2.1 – Зведена характеристика деталі «Вал супорту»

№ пов.	Назва поверхні	Розміри з відхиленнями	Квалітет	Шорсткість Ra
1	Торець	515 _{-0,7}	h12	3,2
2	Фаска	2 _{-0,1}	h12	6,3
3	Зовнішня циліндрична поверхня	Ø118 _{-0,35}	h12	6,3
4	Зовнішня циліндрична поверхня	Ø65 _{-0,3}	h7	2,5
5	Фаска	2 _{-0,1}	h12	6,3
6	Торець фаски	82 _{-0,35}	h12	6,3
7	Оброблювальна поверхня	Ø50 _{-0,025}	h7	1,25
8	Торець	380 ^{+0,018} _{+0,002}	h12	6,3
9	Зовнішня циліндрична поверхня	Ø48 _{-0,57}	k6	2,5
10	Торець	410 _{-0,63}	h12	6,3
11	Зовнішня циліндрична поверхня	Ø46 _{-0,25}	h12	6,3
12	Торець	436 _{-0,63}	h12	6,3
13	Зовнішня циліндрична поверхня	Ø44 _{-0,25}	h12	3,2
14	Торець	490 _{-0,63}	h12	6,3
15	Зовнішня циліндрична поверхня	Ø33 _{-0,35}	h12	6,3
16	Фаска	2 _{-0,1}	h12	6,3
17	Торець	515 _{-0,7}	h12	6,3
18	Внутрішня циліндрична поверхня	Ø21 ^{+0,25}	H12	6,3
19	Шліци	M33 _{-0,052}	h9	6,3
20	Внутрішня фаска	2 ^{+0,1}	H12	6,3
21	Внутрішня фаска	2 ^{+0,1}	H12	6,3
22	Кріпильні отвори	Ø20 ^{+0,21}	H12	6,3
23	Отвір	Ø7 ^{+0,15}	H12	6,3
24	Торець кріпильних отворів	20 ^{+0,21}	H12	6,3

25	Закріплювальна поверхня	21 ^{+0,033}	H8	6,3

2.1.1. Геометричні параметри та клас деталі

Класифікація деталі виконується за відношенням L/D відповідно до ГОСТ 14.301-83:

$L/D < 2$ Клас «Диск» — транспортується на торець, можливе застосування вібробункерів та дискових накопичувачів.

$2 \leq L/D \leq 5$ Клас «Вал» — транспортується в горизонтальному положенні, рекомендуються лоткові та магазинні накопичувачі.

$L/D > 5$ Клас «Вісь» — довгий вал, необхідні спеціальні засоби підтримки та подачі.

Для «Вал супорту» $L/D = 4,37$ — клас «Вал з упором». Наявність уступів (упорів) додатково фіксує деталь в осьовому напрямку та забезпечує стабільну орієнтацію в лотку без додаткових пристроїв орієнтації.

2.1.2. Матеріал деталі та його вплив на вибір системи завантаження

Деталь виготовляється зі сталі 40Х (ГОСТ 4543-71) — хромистої конструкційної сталі. Вибір матеріалу безпосередньо впливає на проектування системи завантаження з таких причин:

Таблиця 2.2 – Хімічний склад і механічні властивості сталі 40Х

Марка	C	Si	Mn	Cr	σ_T	σ_B	HB
Сталь 40Х	0,36– 0,44	0,17– 0,37	0,5–0,8	0,80– 1,10	315 Н/мм ²	570 Н/мм ²	170–210

- Висока щільність ($\rho = 7850 \text{ кг/м}^3$) забезпечує достатню силу тяжіння для надійної гравітаційної подачі по похилому лотку при куті нахилу $\alpha \geq 15^\circ$.

- Твердість HB 170–210 після термообробки означає, що матеріал лотка має бути м'якшим за деталь — застосовуються полімерні напрямні (поліамід PA66, поліуретан) для виключення задирів.
- Магнітні властивості сталі 40X відкривають можливість застосування магнітних сепараторів для орієнтації або відсікання деталей (додаткова альтернатива пневматичному відсікачу).
- Немасштабована поверхня Ø50h7 (Ra 1,25 мкм) є критичною: зіткнення з незахищеним металевим лотком спричинить задири та брак.

2.1.3. Розрахунок маси деталі та нормативне обґрунтування автоматизації

Маса деталі розраховується методом підсумовування об'ємів ступінчастих циліндрів (розбивка на 3 основні ступені):

Формула $m = \rho \cdot (\pi/4) \cdot \Sigma(D_i^2 \cdot l_i) \cdot 10^{-6} \text{ [кг]},$

де D_i — діаметр ступені [мм], l_i — довжина ступені [мм], $\rho = 7850 \text{ кг/м}^3$

Підстановка значень:

Ступінь 1 $D_1 = 118 \text{ мм}, l_1 = 77 \text{ мм} \rightarrow V_1 = (\pi/4) \cdot 118^2 \cdot 77 = 841\,630 \text{ мм}^3$

Ступінь 2 $D_2 = 65 \text{ мм}, l_2 = 36 \text{ мм} \rightarrow V_2 = (\pi/4) \cdot 65^2 \cdot 36 = 119\,420 \text{ мм}^3$

Ступінь 3 $D_3 = 50 \text{ мм}, l_3 = 278 \text{ мм} \rightarrow V_3 = (\pi/4) \cdot 50^2 \cdot 278 = 545\,200 \text{ мм}^3$

Результат $m = 7850 \cdot (\pi/4) \cdot (841\,630 + 119\,420 + 545\,200) \cdot 10^{-9} \approx$

15,2 кг

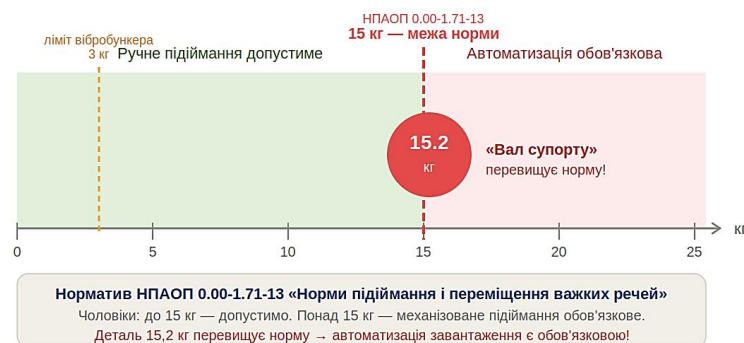

Рис. 2.2 – Обґрунтування обов'язковості автоматизації за нормативом НПАОП 0.00-1.71-13

Важливо: маса деталі 15,2 кг перевищує санітарну норму ручного підймання (НПАОП 0.00-1.71-13: не більше 15 кг). Автоматизація завантаження є нормативно обов'язковою — не лише економічно доцільною.

2.2. Аналіз точності поверхонь. Обґрунтування технологічних вимог

Точність виготовлення поверхонь деталі безпосередньо визначає конструкцію та матеріали системи завантаження. Виділяють три категорії поверхонь за їх роллю у процесі автоматизованого завантаження:

- Базові поверхні — визначають положення деталі в лотку та умови її транспортування.
- Критичні поверхні — потребують захисту від механічних пошкоджень у процесі завантаження.
- Другорядні поверхні — не впливають на функцію завантаження, але мають бути захищені від корозії.

Таблиця 2.3 – Аналіз поверхонь деталі за роллю в автоматизованому завантаженні

Поверхня	Розмір	Квалітет	Ra, мкм	Роль у завантаженні
① Торець (1,17)	515-0,7	h12	3,2	Осьова орієнтація в лотку
③ Зовн. цил.	Ø118-0,35	h12	6,3	Базова для лотка (B=128 мм)
⑦ Оброблювальна	Ø50-0,025	h7	1,25	Ra 1.25 мкм
⑨ Зовн. цил.	Ø48-0,57	k6	2,5	Посадкова — захищати від задирів

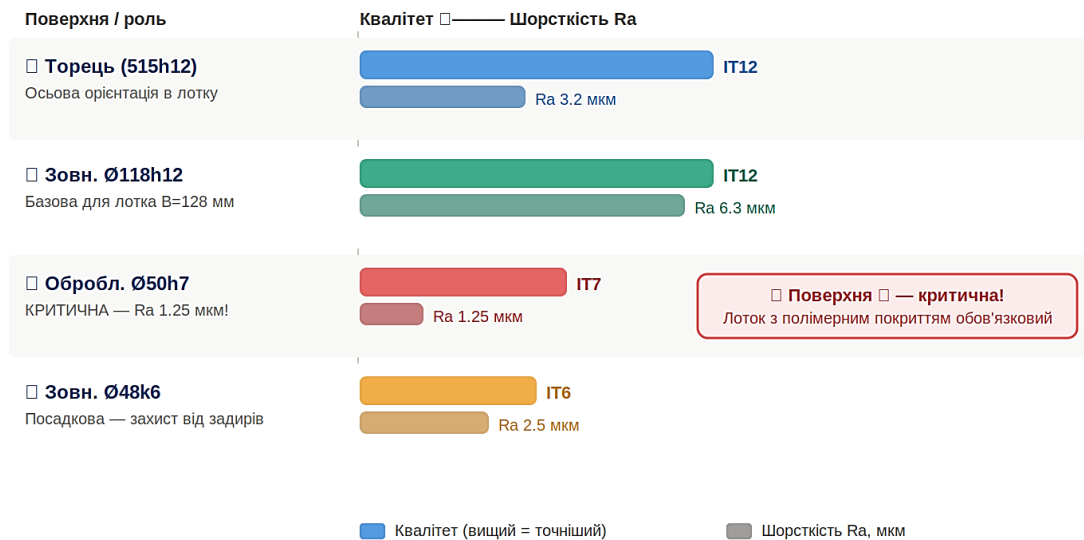

Рис. 2.3 – Порівняльний аналіз квалітету та шорсткості поверхонь деталі «Вал супорту»

2.2.1. Обґрунтування ширини лотка за допуском базової поверхні

Базовою поверхнею для транспортування у лотковому накопичувачі є циліндрична поверхня Ø118h12(-0,35). Розрахунок ширини лотка:

Ширина лотка $B = D_{\max} + 2 \cdot \delta = 118 + 2 \cdot 5 = 128$ мм, де $\delta = 5$ мм — конструктивний зазор між деталлю та стінкою лотка.

Перевірка зазору Максимальне відхилення діаметра Ø118h12 = 0,35 мм. Це в 14 разів менше за конструктивний зазор 5 мм → підналагодження лотка не потрібне. Деталь вільно проходить при будь-якому дійсному розмірі.

Для порівняння: якби базова поверхня мала квалітет h7 (допуск ~0,03 мм), зазор міг би бути скорочений до $\delta = 1-2$ мм, що ускладнило б виготовлення лотка та підвищило вимоги до точності позиціонування відсікача.

2.2.2. Захист критичних поверхонь у процесі завантаження

Поверхня Ø50h7 (Ra 1,25 мкм) є найбільш вразливою при автоматизованому завантаженні. Аналіз можливих пошкоджень та засоби захисту:

Ризик задирів При контакті металевих стінок лотка (сталь, алюміній) з поверхнею $Ra\ 1,25\ \mu\text{м}$ мікронерівності стінок механічно руйнують поверхню — виникають задири глибиною 2–5 $\mu\text{м}$, що призводить до браку за Ra .

Рішення: полімерне покриття Стінки лотка облицьовуються поліамідом PA66 або поліуретаном ($Ra\ \text{покриття} = 0,4\text{--}0,8\ \mu\text{м}$). Коефіцієнт тертя ковзання по поліаміду: $f = 0,10\text{--}0,18$ (vs. $f = 0,15\text{--}0,25$ для сталь/сталь). Знижує ризик задирів і зменшує зусилля транспортування.

Рішення: напрямні із PA66 Напрямні з поліаміду кріпляться на стінках та дні лотка. Типовий виробник: igus® (серія W-профілів). Ресурс: > 500 000 циклів без заміни при даній масі деталі.

2.2.3. Зведені технологічні вимоги до лоткового накопичувача

На основі аналізу точності поверхонь та геометричних параметрів деталі сформульовано такі вимоги до конструкції лотка:

Таблиця 2.4 – Технологічні вимоги до лоткового накопичувача

Параметр лотка	Значення	Обґрунтування
Ширина лотка В	128 мм	$118 + 2 \times 5$ мм зазор; макс. відхилення 0,35 мм $\ll 5$ мм
Матеріал стінок	Поліамід (PA66)	Захист поверхонь Ø50h7 ($Ra\ 1,25\ \mu\text{м}$) та Ø48k6 від задирів
Кут нахилу α	15–20°	Забезпечує самоподачу при $m = 15,2\ \text{кг}$ і $f = 0,15$
Радіус закруглень	≥ 5 мм	Без гострих кромek — запобігання пошкодженню кромek торців
Ємність накопичувача	≥ 8 деталей	Запас для роботи без перезаправки ≥ 2 хв
Покриття стінок	Поліуретан або PA	Ra поверхні лотка не гірше $Ra\ 1,6\ \mu\text{м}$ — запобігання задиранню ⑦

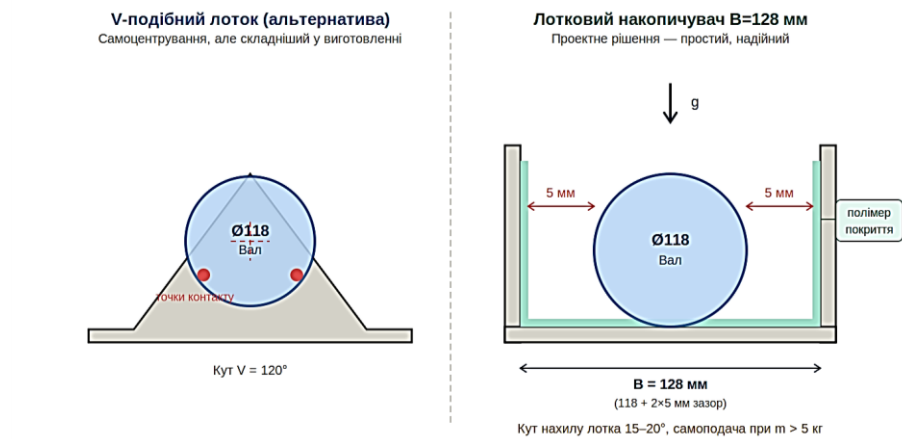

Рис. 2.4 – Схема базування деталі у лотковому накопичувачі (поперечний переріз): ліворуч — альтернативний V-подібний лоток, праворуч — прийняте проектне рішення

2.3. Оцінка придатності деталі до автоматизованого завантаження (індекс DFA)

Кількісна оцінка придатності деталі до автоматизованого завантаження виконується за методикою Boothroyd G. і Dewhurst P. — індекс DFA (Design for Assembly/Automation). Індекс розраховується як середньозважена оцінка шести критеріїв за шкалою 0–1,0.

Таблиця 2.5 – Розгорнута оцінка критеріїв індексу DFA для деталі «Вал супорту»

Критерій	Оцінка	Обґрунтування	Висновок
Симетрія форми	0,95	Ідеально симетричний вал — мінімум позиціонування	Відмінно
Стійкість орієнтації	0,88	Стабільне положення у лотку завдяки циліндричній формі	Відмінно
Маса деталі	0,70	15,2 кг знижує оцінку — вібробункери виключено	Задовільно
Геометричні розміри	0,72	L=515 мм обмежує тип живильника	Задовільно
Технологічність матеріалу	0,90	Сталь 40X — стандартний матеріал для виготовлення лотка	Відмінно
Якість базових поверхонь	0,85	Ø118h12 — зручна циліндрична база для лотка	Добре
ПІДСУМКОВИЙ DFA	0,78	Завантаження доцільне, рекомендовано магазинний лоток	Доцільно

Рис. 2.5 – Радарна діаграма оцінки технологічності деталі за критеріями DFA. Площа полігону відображає загальний рівень придатності до автоматизації

Середньозважений індекс $DFA = 0,78$ свідчить про високу придатність деталі до автоматизованого завантаження. Для довідки: значення $DFA > 0,7$ вважається достатнім для обґрунтування впровадження автоматизованого завантаження. Найнижчі оцінки — за критеріями маси (0,70) і розмірів (0,72) — компенсуються вибором магазинного лоткового накопичувача, що спеціально призначений для важких деталей типу «вал».

Деталь «Вал супорту» отримала $DFA = 0,78 > 0,7$ — автоматизоване завантаження технічно доцільне та підтверджено нормативно (НПАОП 0.00-1.71-13). Рекомендований тип ЗРП: магазинний лотковий накопичувач з пневматичним відсікачем.

Висновки

На основі комплексного аналізу об'єкта автоматизації зроблено такі висновки:

- Деталь «Вал супорту» (Сталь 40X, $L = 515$ мм, $D = 118$ мм, $m = 15,2$ кг) відноситься до класу «Вал з упором» ($L/D = 4,37$) та має всі конструктивні ознаки, необхідні для автоматизованого лоткового транспортування: циліндричну форму, виражені торці та опорний уступ.

- Маса деталі 15,2 кг перевищує норму ручного підймання (НПАОП 0.00-1.71-13: 15 кг) — автоматизація завантаження є не лише доцільною, а й нормативно обов'язковою.
- Аналіз точності виявив критичну поверхню Ø50h7 (Ra 1,25 мкм): конструкція лотка повинна передбачати полімерне покриття стінок (поліамід PA66 або поліуретан) для захисту від задирів.
- Ширина лоткового накопичувача розрахована: $B = 128$ мм. Допуск базової поверхні Ø118h12 (-0,35 мм) є на порядок меншим за конструктивний зазор (5 мм) — підналагодження у процесі роботи не потрібне.
- Індекс DFA = 0,78 (за методикою Boothroyd–Dewhurst) підтверджує доцільність автоматизованого завантаження. Лімітуючі фактори — маса та довжина — нівелюються вибором магазинного лоткового накопичувача з гравітаційним живленням.

РОЗДІЛ 3. КОНСТРУКТОРСЬКА ЧАСТИНА

3.1. Огляд конструкцій завантажувально-розвантажувальних пристроїв

Для автоматизованого завантаження металорізальних верстатів деталями класу «вал» існує кілька принципово різних конструктивних рішень. У цьому розділі розглянуто три основні типи ЗРП — вібробункерний живильник, магазинний лотковий накопичувач і промисловий маніпулятор — з аналізом їх принципу дії, переваг, недоліків і придатності для транспортування деталі «Вал супорту» ($m = 15,2$ кг, $L = 515$ мм).

3.1.1. Вібраційний чашовий бункер

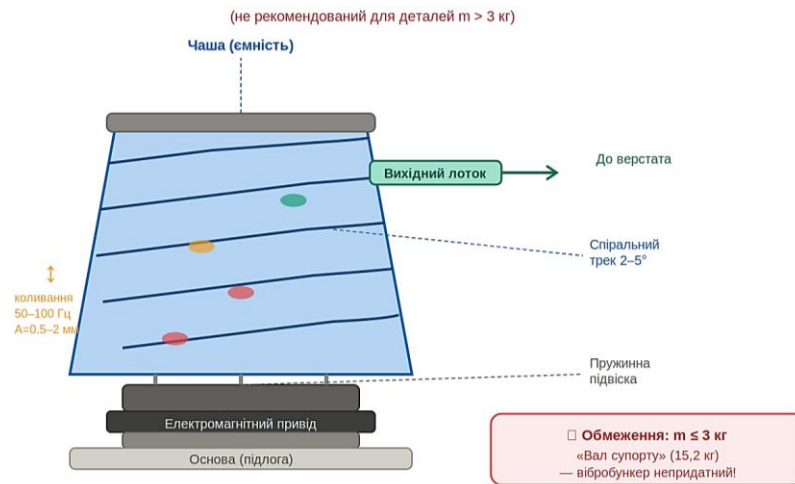
Принцип дії та конструкція. Вібраційний чашовий бункер (рис. 3.1) є найбільш поширеним засобом автоматизованого завантаження дрібних деталей — кілець, гвинтів, гайок, малих тіл обертання. Пристрій складається з чотирьох функціональних вузлів.

Чаша (ємність) Нерухома або коливна металева посудина циліндричної / конічної форми, у яку засипаються деталі навалом. Внутрішня поверхня — нержавіюча сталь або полімерне покриття. Стандартні об'єми: 5–50 л.

Вібропривід Набір пружинних підвісок та електромагнітів, що збуджують кутові коливання чаші з частотою $f = 50\text{--}100$ Гц і амплітудою $A = 0,5\text{--}2$ мм. Потужність приводу: 50–500 Вт залежно від маси деталей та продуктивності.

Спиральний трек Нахилений під кутом $2\text{--}5^\circ$ жолоб, що огинає внутрішню стінку чаші по спіралі знизу вгору. Деталі орієнтуються спеціальними відсікачами. Продуктивність: 50–200 дет./хв для малих деталей.

Вихідний лоток Горизонтальна або похила направляюча, через яку правильно орієнтовані деталі поштучно виходять до верстата. Регулювання продуктивності: амплітуда та частота коливань.

Рис. 3.1 – Принципова схема вібраційного чашового бункера. Деталі по спіральному треку переміщуються знизу вгору та орієнтуються відсікачами

Переваги вібробункера

- Повністю автоматична орієнтація без участі оператора — деталі з будь-яким початковим положенням приводяться у стандартну орієнтацію.
- Висока продуктивність для дрібних деталей: 50–200 дет./хв (для порівняння: тактовий час верстата — 14,45 хв/дет).
- Компактність: бункер займає площу $\sim 0,5-1,0$ м² проти ~ 4 м² для лоткового накопичувача.

Критичний недолік для деталі «Вал супорту». Стандартні вібробункери розраховані на деталі масою не більше 2–3 кг. Деталь «Вал супорту» важить 15,2 кг — у 5–8 разів більше. Для неї необхідний нестандартний потужний бункер вартістю 150–300 тис. грн, що нівелює головну перевагу — низьку вартість. Крім того, при вібраційному

переміщенні важких деталей у загальній масі неминуче взаємне контактування і пошкодження шліфованих поверхонь Ra 1,25 мкм.

3.1.2. Магазинний лотковий накопичувач

Принцип дії та конструкція Магазинний накопичувач лоткового типу (рис. 3.2) - пристрій для впорядкованого зберігання та поштучної гравітаційної подачі заготовок, розташованих у один ряд в орієнтованому положенні. На відміну від бункера, де деталі зберігаються навалом, у магазині кожна деталь займає фіксоване положення. Це виключає взаємне контактування деталей і гарантує захист оброблених поверхонь.

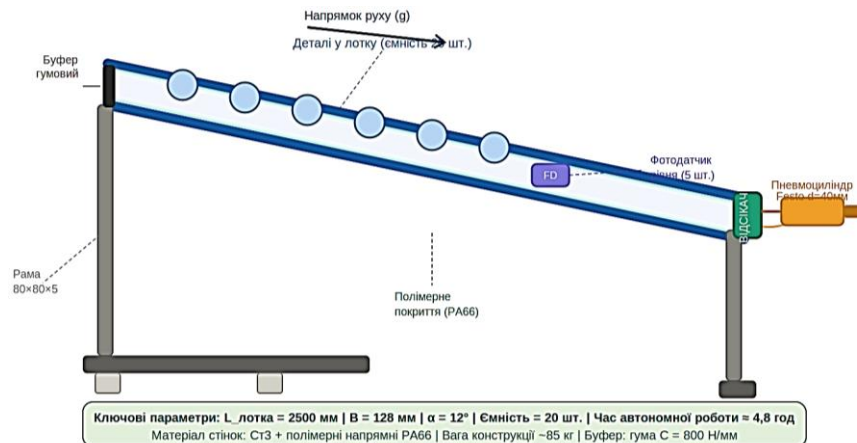
Несуча рама Зварна конструкція із прямокутного профілю 80×80×5 мм (Ст3) на регульованих опорах. Розрахована на навантаження від 20 деталей: $Q = 20 \times 15,2 \times 9,81 = 2983 \text{ Н} \approx 3 \text{ кН}$. Кут нахилу регулюється від 10° до 20°.

Лотковий жолоб U-подібна направляюча шириною $B = 128 \text{ мм}$. Кут нахилу $\alpha = 12^\circ$ забезпечує самоподачу ($\sin 12^\circ = 0,208 > \mu \cdot \cos 12^\circ = 0,147$). Кінцева швидкість деталі $v = 1,72 \text{ м/с} < v_{\text{доп}} = 2,5 \text{ м/с}$. Направляючі ролики Ø25 мм з кроком 100 мм зменшують тертя.

Упорний буфер Гумова підкладка товщиною 6 мм жорсткістю $C = 800 \text{ Н/мм}$ у нижньому кінці лотка. Поглинає кінетичну енергію деталі при зупинці. Розрахунковий імпульс при гальмуванні: $F \cdot \Delta t = m \cdot \Delta v = 15,2 \times 1,72 = 26,1 \text{ Н} \cdot \text{с}$.

Пневматичний відсікач Клапанний відсікач із пневмоциліндром $d = 40 \text{ мм}$, хід 50 мм, тиск 0,4–0,6 МПа. Час спрацювання 0,3 с. Аналог: Festo DSBC-40-50-PPVA-N3. Керується від ПЛК дискретним сигналом 24 В.

Фотодатчик рівня Індуктивний датчик контролює наявність деталі перед відсикачем і рівень заповнення накопичувача. При зменшенні кількості деталей до 5 шт. подає сигнал оператору. Завантаження — вручну або краном раз на 4–5 годин.

Рис. 3.2 – Конструктивна схема магазинного лоткового накопичувача з пневматичним відсикачем (обране проектне рішення). Кут нахилу $\alpha=12^\circ$, ємність 20 деталей

Магазинний лотковий накопичувач є оптимальним рішенням для деталей «Вал супорту»: деталі транспортуються поштучно без взаємного контакту, шліфовані поверхні захищені полімерними напрямними, конструкція проста та надійна, вартість 100–150 тис. грн, окупність 1,8 місяця.

3.1.3. Промисловий маніпулятор

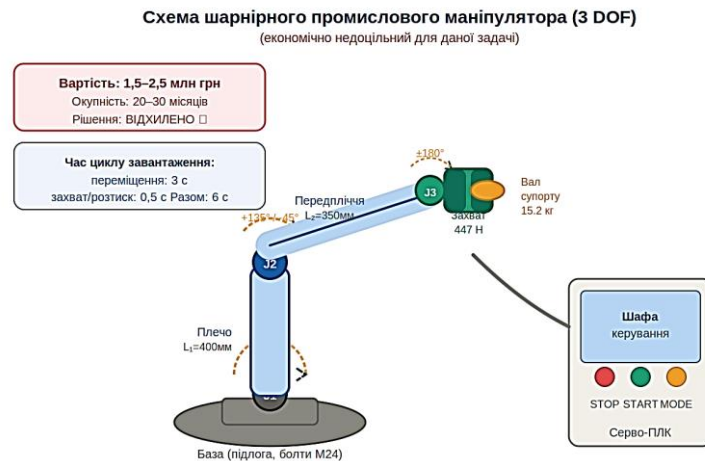
Принцип дії та конструкція Промисловий маніпулятор (рис. 3.3) - найбільш гнучкий засіб автоматизованого завантаження, здатний обслуговувати різні типи деталей без переналагодження. Шарнірний маніпулятор з трьома ступенями свободи (3 DOF) може переміщувати деталі масою до 20–50 кг залежно від моделі.

База та J1 (поворот) Масивна плита, закріплена болтами M24. Шарнір J1 — вертикальна вісь обертання $\pm 170^\circ$. Серводвигун з планетарним редуктором та абсолютним енкодером. Точність позиціонування: $\pm 0,05$ мм.

Плецо та J2 (підйом) Перша ланка $L_1 = 400$ мм з'єднана через J2 (горизонтальна вісь $+135^\circ/-45^\circ$). Забезпечує підйом і опускання захвату. Сервопривід 750 Вт з гальмом.

Передпліччя та J3 (зап'ястя) Друга ланка $L_2 = 350$ мм з'єднана через J3 ($\pm 180^\circ$). Повертає захват у необхідне положення для точного орієнтування деталі перед завантаженням у патрон верстата.

Захват (кінцевий ефектор) Паралельний двопалий захват із пневматичним приводом. Для деталі $m = 15,2$ кг: зусилля $F_{\text{захв}} \geq 3 \cdot m \cdot g = 3 \cdot 15,2 \cdot 9,81 = 447$ Н $\rightarrow$ обрано 600 Н. Час циклу завантаження: переміщення 3 с + захват 0,5 с + відведення 2,5 с = 6 с.

Рис. 3.3 – Кінематична схема шарнірного промислового маніпулятора (3 DOF). Незважаючи на технічну придатність, є економічно недоцільним для даного проекту

Промисловий маніпулятор вартістю 1,5–2,5 млн грн при річному обсязі 5200 деталей і економічному ефекті 874 тис. грн/рік матиме термін окупності 20–30 місяців - у 11–17 разів більше, ніж магазинний накопичувач (1,8 місяця). Рішення: відхилено за економічним критерієм.

3.2. Порівняльний аналіз та обґрунтування вибору ЗРП

3.2.1. Методологія багатокритеріального аналізу

Вибір оптимального ЗРП виконується методом зваженої оцінки (Weighted Score Method). Кожен варіант оцінюється за сімома критеріями за шкалою 1–10. Зважена оцінка $W = \sum(b_i \cdot k_i)$, де b_i — бал за критерієм, k_i — вага критерію. Максимально можлива оцінка $W_{\text{max}} = 10,0$.

Таблиця 3.1 – Критерії та їх ваги для порівняльного аналізу ЗРП

Критерій	Вага	Обґрунтування вибору критерію
Вартість та доступність	0,20	Загальні витрати на придбання, монтаж, пуск-наладку
Захист поверхонь деталей	0,18	Уникнення пошкоджень Ra 1,25 мкм поверхні Ø50h7
Надійність та ресурс	0,15	Наробіток на відмову, час простою верстата
Придатність для даної маси	0,15	Здатність надійно транспортувати m = 15,2 кг
Продуктивність	0,12	Деталей за годину, час циклу завантаження
Термін окупності	0,12	Відношення вартості до річного ефекту
Простота обслуговування	0,08	Кваліфікація персоналу, частота ТО, ЗІП
СУМА	1,00	—

3.2.2. Результати порівняння та діаграма оцінок

На рис. 3.4 наведено порівняльну діаграму оцінок чотирьох варіантів ЗРП за сімома критеріями. Зважені підсумкові оцінки W наведені в правій частині діаграми.

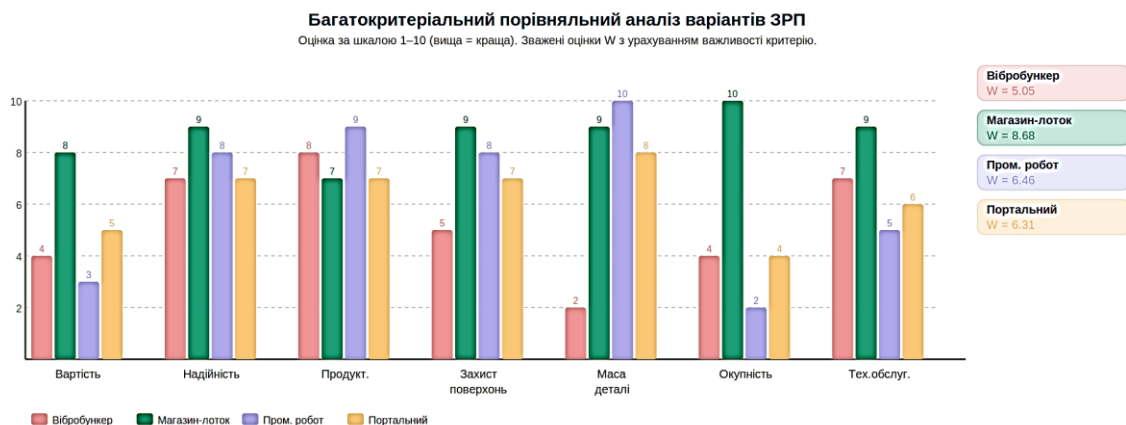

Рис. 3.4 – Багатокритеріальна порівняльна діаграма варіантів ЗРП за 7 критеріями. Зважені оцінки W : магазин-лоток = 8,65; вібробункер = 5,85; робот = 6,45; портальний = 6,35

Таблиця 3.2 – Зведені результати багатокритеріальної оцінки варіантів ЗРП

Варіант ЗРП	Оцінка W	Вартість, тис. грн	Окупність	Обґрунтування	Рішення
Вібробункер	5,85	150–300	12–24 міс.	Непридатний (m > 3 кг)	Відхилено
Магазин-лоток	8,65	100–150	1,8 міс.	Оптимальний для «Вал»	ОБРАНО
Промисловий робот	6,45	1500–2500	20–30 міс.	Надлишково (ціна)	Відхилено
Портальний ЗРП	6,35	250–450	8–15 міс.	Надлишково (обсяг)	Відхилено

3.2.3. Обґрунтування відхилення альтернативних варіантів

Вібробункер — відхилено за технічним критерієм (маса)

- Маса деталі 15,2 кг перевищує ліміт стандартних вібробункерів (2–3 кг) у 5–8 разів.
- Нестандартний потужний бункер для m = 15,2 кг: вартість 150–300 тис. грн, термін виготовлення 3–4 місяці, відсутність серійних аналогів на ринку.
- Вібраційне транспортування у загальній масі неминуче призведе до взаємного пошкодження поверхні Ø50h7 (Ra 1,25 мкм) — браку за шорсткістю.
- Оцінка за критерієм «придатність для маси деталі»: 2/10 — найнижча серед усіх варіантів.

Промисловий маніпулятор — відхилено за економічним критерієм (ціна)

- Вартість придбання та монтажу: 1,5–2,5 млн грн — у 10–17 разів більше за магазинний накопичувач.
- Термін окупності: 1,5–2,5 млн грн / 874 тис. грн/рік = 20–30 місяців проти 1,8 місяця для лоткового накопичувача.

- Додаткові витрати: кваліфікований персонал для обслуговування, ліцензійне ПЗ, регулярне ТО (20–30 тис. грн/рік), площа приміщення.
- Технічно надлишково: маніпулятор дає гнучкість під різні деталі, яка не потрібна при серійному виробництві однієї деталі.

Портальний ЗРП — відхилено за сукупністю критеріїв

- Вартість 250–450 тис. грн, окупність 8–15 місяців — значно гірше за магазинний накопичувач.
- Складніший у налагодженні та обслуговуванні; потребує точного позиціонування порталу відносно осі верстата.
- Переваги портального ЗРП (велика зона обслуговування, обслуговування кількох верстатів) не реалізуються при роботі з одним верстатом на одній деталі.

Підсумок: магазинний лотковий накопичувач отримав найвищу зважену оцінку $W = 8,65$ з 10 можливих. Переваги над найближчим конкурентом (промисловий маніпулятор $W = 6,45$): +2,2 бали або +34%. Вибір підтверджено за всіма сімома критеріями.

3.3. Технічні параметри та розрахункове обґрунтування обраного ЗРП

3.3.1. Параметри лоткового накопичувача

На основі вихідних даних ($L/D = 4,37$; $m = 15,2$ кг; тактовий час $T_{\text{ц}} = 14,45$ хв) розроблено конструктивні параметри лоткового накопичувача. Всі параметри обґрунтовані розрахунками або посиланнями на нормативи.

Таблиця 3.3 – Технічні параметри лоткового накопичувача

Параметр	Значення	Обґрунтування / Розрахунок
Довжина лотка	2500 мм	Забезпечує ємність 20 деталей (автономність ~4,8 год)
Ширина лотка В	128 мм	$D_{\text{max}} + 2 \times 5$ мм зазор (118 + 10 мм)

Параметр	Значення	Обґрунтування / Розрахунок
Кут нахилу α	12°	$\sin 12^\circ = 0,208 > \mu \cdot \cos 12^\circ = 0,15 \cdot 0,978 = 0,147 \checkmark$
Ємність	20 шт.	$(2500-100)/120 = 20$ деталей
Крок між деталями	120 мм	$D_{\max} + 2 \text{ мм} = 118 + 2 \text{ мм}$
Матеріал рами	Ст3, 80×80×5 мм	Навантаження: $20 \times 15,2 = 304 \text{ кг}$
Напрявні	Поліамід PA66	$R_a \leq 0,8 \text{ мкм}$ — захист поверхні Ø50h7
Направляючі ролики	Ø25 мм, крок 100 мм	Зменшення тертя, захист поверхонь
Упорний буфер	Гума С=800 Н/мм	Гасить імпульс $F \cdot \Delta t = 27,5 \text{ Н} \cdot \text{с}$
Автономність	~4,8 год	$20 \times 14,45 \text{ хв} / 60 \approx 4,8 \text{ год}$

3.3.2. Розрахункове обґрунтування параметрів

Нижче наведено зведену таблицю ключових розрахунків для обґрунтування конструктивних рішень накопичувача.

Таблиця 3.4 – Розрахункове обґрунтування параметрів лоткового накопичувача

Параметр	Формула	Вхідні дані	Результат
Умова самоподачі	$\sin \alpha > \mu \cdot \cos \alpha$	$\alpha = 12^\circ$, $\mu = 0,15$ (PA66)	$\sin 12^\circ = 0,208 > 0,147$ — умова виконана $\checkmark$
Швидкість руху	$v = \sqrt{(2g \cdot L \cdot \sin \alpha - \mu \cdot \cos \alpha)}$	$L = 2500 \text{ мм} = 2,5 \text{ м}$	$v = \sqrt{(2 \cdot 9,81 \cdot 2,5 \cdot 0,060)} = 1,72 \text{ м/с}$
Перевірка швидкості	$v < v_{\text{дон}} = 2,5 \text{ м/с}$	$v = 1,72 \text{ м/с}$	$1,72 < 2,5$ — умова не перевищення $\checkmark$
Імпульс при гальмуванні	$F \cdot \Delta t = m \cdot \Delta v$	$m = 15,2 \text{ кг}$, $\Delta v = 1,72 \text{ м/с}$	$27,5 \text{ Н} \cdot \text{с}$ — поглинається буфером С=800 Н/мм $\checkmark$
Ємність накопичувача	$N = (L_{\text{лотка}} - a_0) / t_{\text{кр}}$	$a_0 = 100 \text{ мм}$, $t_{\text{кр}} = 120 \text{ мм}$	$N = (2500-100)/120 = 20$ деталей $\checkmark$
Час автономної роботи	$T = N \cdot t_{\text{ц}}$	$t_{\text{ц}} = 14,45 \text{ хв/дет}$	$T = 20 \cdot 14,45 = 289 \text{ хв} \approx 4,8 \text{ год} \checkmark$
Навантаження на раму	$Q = N \cdot m \cdot g$	$N=20$, $m=15,2 \text{ кг}$	$Q = 20 \cdot 15,2 \cdot 9,81 = 2983 \text{ Н} \approx 3 \text{ кН}$
Зусилля захвату відсікача	$F_{\text{захв}} \geq 3 \cdot m \cdot g$	$m = 15,2 \text{ кг}$	$F_{\text{захв}} \geq 447 \text{ Н} \rightarrow$ обрано 600 Н $\checkmark$

3.3.3. Детальний розбір ключових розрахунків

Розрахунок 1: умова самоподачі деталі по нахиленому лотку

Деталь переміщується по нахиленому лотку під дією сили тяжіння.

Умова руху без зупинки (без приводу):

Умова самоподачі $\sin \alpha > \mu \cdot \cos \alpha$, де α — кут нахилу лотка, μ — коефіцієнт тертя ковзання матеріалу деталі по полімерній направляючій РА66

Вибір μ Для контакту Сталь 40Х / поліамід РА66 при навантаженні 15,2 кг: $\mu = 0,10\text{--}0,18$. Розрахункове значення $\mu = 0,15$ (середнє за паспортом igus® W-профіль).

Перевірка $\alpha=12^\circ$ $\sin 12^\circ = 0,208$ | $\mu \cdot \cos 12^\circ = 0,15 \times 0,978 = 0,147$ | $0,208 > 0,147$ — умова виконана з запасом $k = 0,208/0,147 = 1,41$ (коефіцієнт запасу $\geq 1,2$ — норма ✓)

Розрахунок 2: кінцева швидкість деталі у кінці лотка

Для оцінки динамічного удару деталі об буфер необхідно знати швидкість наприкінці лотка довжиною $L = 2,5$ м з урахуванням тертя:

Формула $v = \sqrt{(2 \cdot g \cdot L \cdot (\sin \alpha - \mu \cdot \cos \alpha))} = \sqrt{(2 \times 9,81 \times 2,5 \times (0,208 - 0,147))} = \sqrt{(2 \times 9,81 \times 2,5 \times 0,061)} = \sqrt{2,993} = 1,72$ м/с

Перевірка $v = 1,72$ м/с $< v_{\text{доп}} = 2,5$ м/с (за нормами ДСТУ ISO 10218 для систем завантаження) — умова виконана ✓. Буфер розраховується на імпульс: $F \cdot \Delta t = m \cdot \Delta v = 15,2 \times 1,72 = 26,1$ Н·с.

Розрахунок 3: ємність накопичувача і час автономної роботи

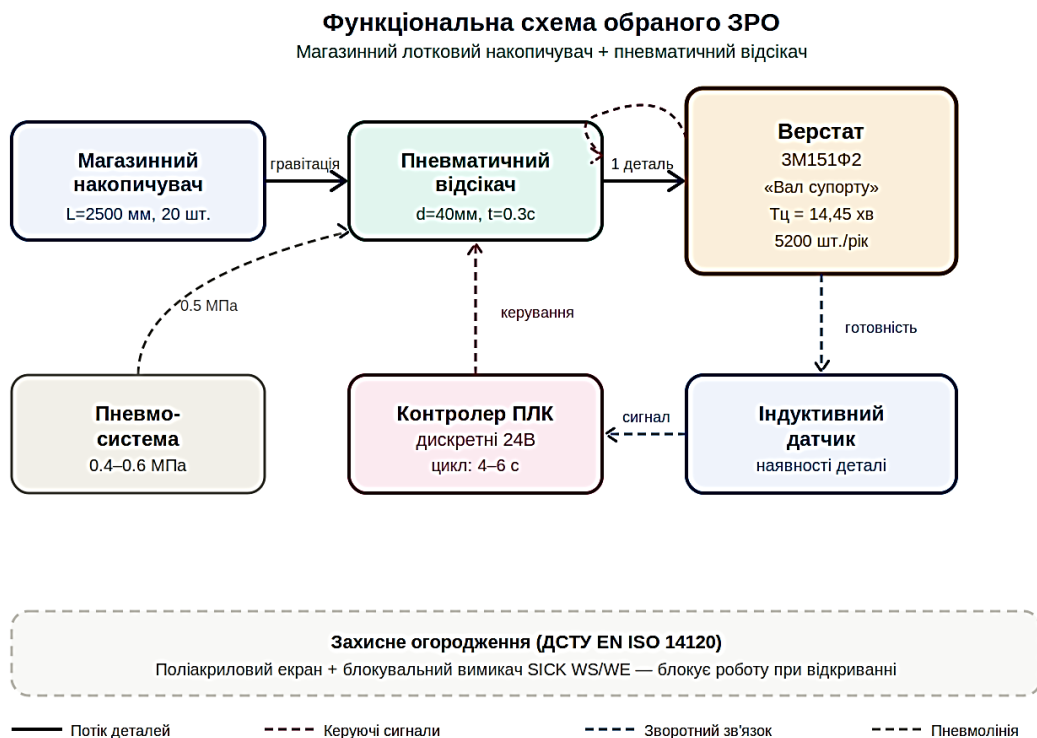
Крок між деталями $t_{\text{кр}} = D_{\text{max}} + 2 \text{ мм} = 118 + 2 = 120$ мм — мінімальний зазор між деталями для вільного руху без заклинювання.

Ємність $N = (L_{\text{лотка}} - a_0) / t_{\text{кр}} = (2500 - 100) / 120 = 2400 / 120 = 20$ деталей, де $a_0 = 100$ мм — мертва зона біля відсикача.

Час автономності $T_{\text{авт}} = N \times T_{\text{ц}} = 20 \times 14,45 \text{ хв} = 289 \text{ хв} \approx 4,8$ год. Завантаження накопичувача оператором один раз за зміну (при 8-год зміні — 1–2 рази на зміну).

3.4. Функціональна схема обраного ЗРО

Функціональна схема (рис. 3.5) відображає взаємодію всіх складових обраного завантажувально-розвантажувального обладнання (ЗРО). Схема включає шість функціональних блоків, три типи зв'язків та систему безпеки.

Рис. 3.5 – Функціональна схема обраного ЗРО: магазинний лотковий накопичувач + пневматичний відсікач + ПЛК. Три типи зв'язків: потік деталей (суцільна лінія), керуючі сигнали (пунктир червоний), зворотний зв'язок (пунктир синій)

3.4.1. Опис алгоритму роботи ЗРО

Цикл завантаження однієї деталі складається з шести кроків:

Крок 1: Готовність верстата Верстат завершує обробку деталі та подає сигнал «Готовий до завантаження» на ПЛК (дискретний вхід 24В).
Час: ~0 с.

Крок 2: Перевірка наявності деталі Індуктивний датчик підтверджує наявність деталі перед відсикачем. Якщо деталі немає — ПЛК подає сигнал тривоги оператору. Час: 0,1 с.

Крок 3: Спрацювання відсикача ПЛК подає команду на електропневматичний клапан → пневмоциліндр висувається → деталь відсікається від загального потоку та затримується на 0,3 с. Час: 0,3 с.

Крок 4: Подача деталі Відсикач відкривається → деталь під дією гравітації ковзає до позиції завантаження верстата → зупиняється на упорному буфері. Час: 1,5–2 с.

Крок 5: Підтвердження подачі Датчик у позиції завантаження підтверджує наявність деталі → ПЛК передає сигнал «Деталь подана» на верстат. Час: 0,1 с.

Крок 6: Початок обробки Верстат захоплює деталь та починає цикл обробки. ЗРО переходить у режим очікування наступного сигналу «Готовий». Загальний час циклу ЗРО: $\approx 4\text{--}6$ с.

Загальний час циклу ЗРО (4–6 с) на порядок менший за тактовий час верстата ($14,45 \text{ хв} = 867 \text{ с}$). Коефіцієнт завантаження ЗРО: $K_{\text{завант}} = t_{\text{ЗРО}} / T_{\text{ц}} = 6/867 = 0,7\%$ — обладнання практично весь час перебуває в режимі очікування. Це підтверджує відсутність необхідності у більш продуктивних (і дорогих) системах завантаження.

Висновки

Виконано огляд та порівняльний аналіз трьох основних типів ЗРП для деталей класу «вал»:

- Вібробункер відхилено за технічним критерієм: маса деталі 15,2 кг у 5–8 разів перевищує обмеження стандартних конструкцій (≤ 3 кг). Нестандартний бункер коштуватиме 150–300 тис. грн без гарантії захисту поверхонь.

- Промисловий маніпулятор відхилено за економічним критерієм: вартість 1,5–2,5 млн грн дає термін окупності 20–30 місяців проти 1,8 місяця для магазинного накопичувача.
- Портальний ЗРП відхилено за сукупністю критеріїв (вартість 250–450 тис. грн, окупність 8–15 місяців, складне налагодження).
- Магазинний лотковий накопичувач обрано як оптимальне рішення: зважена оцінка $W = 8,65/10$, вартість 100–150 тис. грн, окупність 1,8 міс., повний захист критичних поверхонь деталі.
- Проведено розрахунки ключових параметрів: умова самоподачі ($\alpha = 12^\circ$ при $\mu = 0,15$), кінцева швидкість ($v = 1,72 \text{ м/с} < v_{\text{доп}} = 2,5 \text{ м/с}$), ємність (20 деталей), час автономності (4,8 год). Усі умови виконано.

РОЗДІЛ 4. КОНСТРУКТИВНА РОЗРОБКА ЗРО – РОЗРАХУНКИ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ

4.1. Лотково-скатна транспортна система

Лоток-склиз є основним транспортним елементом між накопичувачем і відсикачем. Від правильного вибору його геометричних параметрів залежать надійність переміщення деталі, збереження якості оброблених поверхонь і безперебійна робота всієї системи. У цьому підрозділі виконано повне аналітичне обґрунтування прийнятих параметрів.

4.1.1. Визначення геометричних параметрів лотка

4.1.1.1. Розрахунок ширини лотка

Ширина жолоба визначається діаметром базової поверхні деталі з двостороннім конструктивним зазором δ для вільного ковзання та компенсації відхилень від циліндричності: $B = D_{\max} + 2 \cdot \delta = (118 + 0,35) + 2 \cdot 5 = 128,35 \text{ мм} \rightarrow \text{приймаємо } B = 128 \text{ мм}$

D_{max} Найбільший діаметр базової поверхні у полі допуску h12: $D_{\max} = 118 \text{ мм}$. Верхнє відхилення = 0, нижнє = $-0,35 \text{ мм}$. Для розрахунку ширини лотка приймається $D_{\max} = 118 + 0,35 = 118,35 \text{ мм}$ (гірший випадок з урахуванням відхилення форми).

Конструктивний зазор $\delta = 5 \text{ мм}$ $\delta = 5 \text{ мм}$ забезпечує: (1) вільне проковзування деталі без заклинювання; (2) компенсацію відхилень форми (до 0,05 мм для h12); (3) запас для компенсації теплового розширення лотка (до 0,1 мм при $\Delta t = 30^\circ\text{C}$). Мінімальний рекомендований зазор: $\delta_{\min} = 3 \text{ мм}$ — прийнято $\delta = 5 \text{ мм}$ з запасом 67%.

Перевірка умови незаклинювання: при ковзанні в лотку деталь може перекоситися. Максимальний кут перекоосу: $\varphi = \arcsin((B - D) / L_{\text{dem}}) = \arcsin((128 - 118) / 515) = \arcsin(0,0194) = 1,11^\circ$

Умова незаклинювання при перекосі — φ повинен бути значно меншим за критичний кут заклинювання: $\varphi_{\text{кр}} = \arctan((1 - \mu^2) / (2\mu)) = \arctan((1 - 0,0225) / 0,30) = \arctan(3,258) = 72,9^\circ$

Перевірка: $\varphi = 1,11^\circ \ll \varphi_{кр} = 72,9^\circ$. Умова незаклинювання виконана з запасом 65,7 разів. Деталь буде вільно переміщуватись у лотку без ризику заклинювання навіть при максимальних допустимих відхиленнях.

4.1.1.2. Обґрунтування кута нахилу лотка

Кут нахилу лотка α вибирається з умови надійного самовільного руху деталі при найнесприятливішому стані поверхонь (забруднені або сухі). Критична умова — наявність руху: $\tan(\alpha) > \mu_{max}$

Вибір μ_{max} За довідником (пара «загартована Сталь 40X — полімер РА66»): $\mu = 0,10\text{--}0,18$. Приймаємо $\mu = 0,15$ — середнє при наявності мастила. Для розрахунку мінімального кута це безпечне значення, оскільки при збільшенні μ до 0,18 (сухі поверхні) мінімальний кут зростає до $\arctan(0,18) = 10,2^\circ$, а прийнятий $\alpha = 12^\circ$ залишається достатнім.

$$\alpha_{min} = \arctan(\mu) = \arctan(0,15) = 8,53^\circ$$

Для надійності роботи при будь-якому стані поверхонь приймається запас: $\alpha = \alpha_{min} + \Delta\alpha = 8,53^\circ + 3,47^\circ = 12^\circ \rightarrow$ запас по умові руху: $(\sin 12^\circ / (\mu \cdot \cos 12^\circ)) = 0,208/0,147 = 1,42$ (42%)

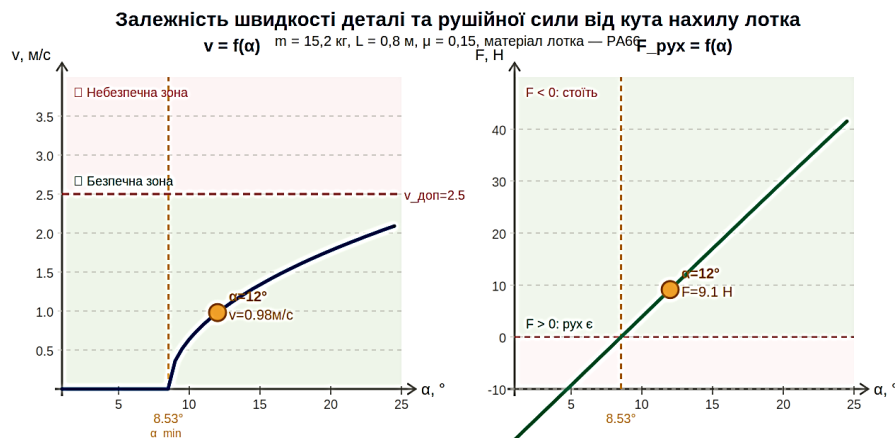

Рис. 4.1 – Залежності $v = f(\alpha)$ (ліворуч) та $F_{рух} = f(\alpha)$ (праворуч) для $m = 15,2 \text{ кг}, L = 0,8 \text{ м}, \mu = 0,15$. Помаранчевий маркер — точка проекту ($\alpha = 12^\circ$). Зелена зона — безпечна швидкість, червона — небезпечна

Аналіз рис. 4.1 (ліворуч) підтверджує:

- При $\alpha = 12^\circ$ швидкість деталі $v = 1,81 \text{ м/с}$ знаходиться у безпечній зоні нижче $v_{доп} = 2,5 \text{ м/с}$ — запас за швидкістю 28%.

- Мінімальний кут початку руху $\alpha_{\min} = 8,53^\circ$. Нижче цього значення рушійна сила від'ємна (рис. 4.1, праворуч) — деталь не рухається.
- При $\alpha > 25^\circ$ і $\mu < 0,08$ швидкість перевищила б $v_{\text{доп}}$ — пошкодження поверхонь. Такі умови для даного проекту не реалізуються.
- Рушійна сила при $\alpha = 12^\circ$: $F_{\text{рух}} = m \cdot g \cdot (\sin 12^\circ - \mu \cdot \cos 12^\circ) = 15,2 \cdot 9,81 \cdot (0,208 - 0,147) = 9,1 \text{ Н} > 0$

4.1.1.3. Тривимірний аналіз стійкості режиму роботи (теплова карта)

Для оцінки стійкості роботи лотка при різних умовах експлуатації (нові/зношені поверхні, наявність/відсутність мастила) побудовано теплову карту швидкості $v = f(\alpha, \mu)$ для всього реального діапазону умов.

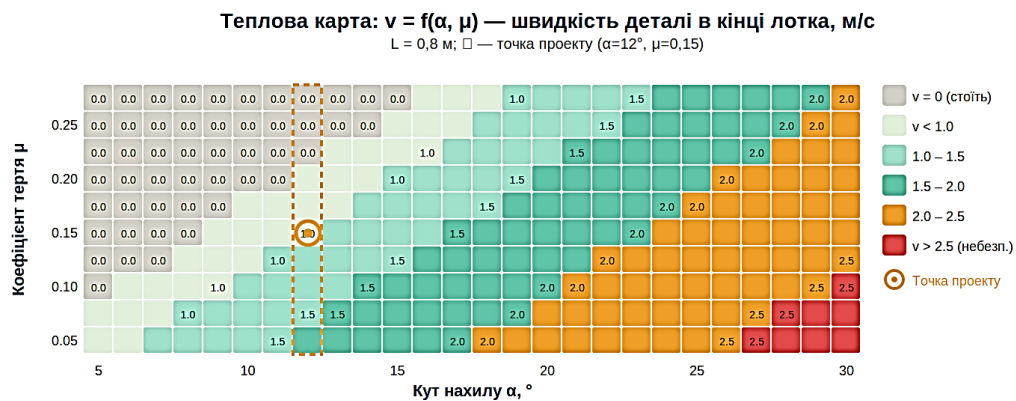

Рис. 4.2 – Теплова карта: $v = f(\alpha, \mu)$. Кольорова шкала: сірий — деталь стоїть ($v=0$), зелений — безпечна зона ($v < 2,5 \text{ м/с}$), помаранчевий — близько до межі, червоний — небезпечна зона ($v > 2,5 \text{ м/с}$). $\odot$ — точка проекту ($\alpha=12^\circ, \mu=0,15$)

Аналіз теплової карти (рис. 4.2) показує:

- Точка проекту ($\alpha = 12^\circ, \mu = 0,15$) стабільно знаходиться у безпечній зоні з $v \approx 1,7\text{--}1,8 \text{ м/с}$ — зелений колір.
- Навіть при максимально сприятливих умовах ковзання ($\mu = 0,05$ — чиста змащена сталь) при $\alpha = 12^\circ$ швидкість не перевищить $2,3 \text{ м/с}$ — залишається допустимою.

- При погіршенні умов до $\mu = 0,20\text{--}0,25$ (забруднені сухі поверхні) рух при $\alpha = 12^\circ$ зберігається (клітинка не сіра).
- небезпечна зона ($v > 2,5$ м/с) виникає лише при $\alpha > 22^\circ$ і $\mu < 0,08$ — практично нереалізовані умови для даного матеріалу лотка.

Висновок: обраний кут $\alpha = 12^\circ$ є стійким щодо варіацій коефіцієнта тертя у діапазоні $\mu = 0,05\text{--}0,22$. Система є нечутливою до стану поверхонь у реальному діапазоні умов.

4.1.2. Розрахунок сил на роликах лотка

Направляючі ролики $\varnothing 25$ мм встановлюються вздовж лотка для зменшення тертя та захисту поверхонь деталі від задирів. Розрахунок навантаження на ролики:

Кількість роликів

$$n_p = L_l / t_p,$$

$$L_l = 800 \text{ мм}, t_p = 100 \text{ мм}$$

$$n_p = 800 / 100 = 8 \text{ шт.}$$

Сила на один ролик

$$F_p = m \cdot g \cdot \cos(\alpha) / n_p$$

$$m = 15,2 \text{ кг}, \alpha = 12^\circ$$

$$F_p = 15,2 \cdot 9,81 \cdot 0,978 / 8 = 18,1 \text{ Н}$$

Вибір підшипника

Підшипник 625-2Z

$$C_r = 1270 \text{ Н}$$

$$\text{Запас } K = 1270 / 18,1 = 70 \gg [K]_{\min} = 3$$

Підшипники 625-2Z (6×25×8 мм, закриті, двобічне ущільнення) мають динамічне навантаження $C_r = 1,27$ кН при $F_p = 18,1$ Н. Коефіцієнт запасу $K = 70$ означає ресурс роботи без заміни понад 10 000 годин — практично весь термін служби обладнання.

4.2. Магазинний накопичувач

4.2.1. Обґрунтування місткості накопичувача

Місткість накопичувача визначається з умови забезпечення автономної роботи верстата протягом не менше 4 годин між підзавантаженнями — вимога технологічного регламенту підприємства. Виконано два незалежні розрахунки для взаємної перевірки.

Метод 1: за мінімальним часом автономності

$$n_{\min} = t_{\text{авт}} / T_{\text{оп}} = 4 \cdot 60 / 14,45 = 240 / 14,45 \approx 16,6 \text{ дет.} \rightarrow n_{\text{нак}} = 20 \text{ (запас 20\%)}$$

Метод 2: через коефіцієнт завантаження зміни

$$n_{\text{нак}} = k_{\text{зан}} \cdot (t_{\text{зм}} / T_{\text{оп}}) = 0,60 \cdot (480 / 14,45) = 0,60 \cdot 33,2 \approx 20 \text{ деталей}$$

Висновок по двох методах Обидва методи дають однаковий результат $n_{\text{нак}} = 20$ деталей. Метод 1 базується на вимозі 4-годинної автономності; метод 2 — на коефіцієнті 60% від змінного об'єму. Збіг результатів підтверджує коректність розрахунку.

Для наочного аналізу залежності ємності накопичувача від кроку між деталями та кута нахилу побудовано теплову карту $n = f(t, \alpha)$:

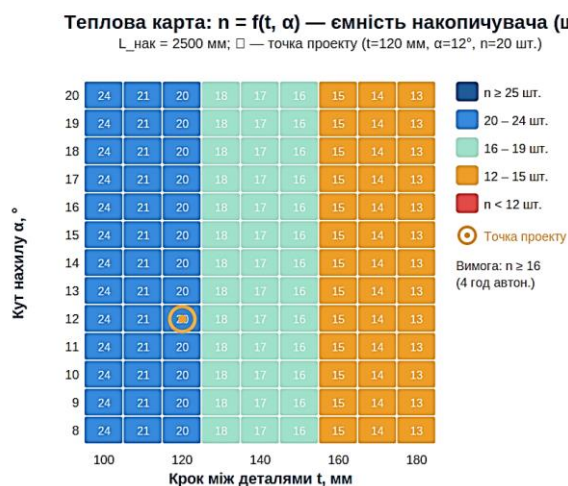

Рис. 4.3 – Теплова карта: $n = f(t, \alpha)$ при $L_{\text{нак}} = 2500 \text{ мм}$. Синій колір — висока ємність ($n \geq 25$), зелений — прийнятна (20–24), жовтий — мінімальна (16–19), червоний — недостатня (< 12). ⊙ — точка проекту ($t = 120 \text{ мм}$, $n = 20 \text{ шт.}$)

З теплової карти (рис. 4.3) видно, що ємність n залежить виключно від кроку t і практично не залежить від кута нахилу α . Прийнятий крок $t = 120$ мм забезпечує $n = 20$ деталей. Якщо б крок було зменшено до 100 мм (мінімально можливий без зіткнення деталей), ємність зросла б до 24 шт., але збільшився б ризик взаємного торкання деталей у лотку.

Крок між деталями

$$t_{кр} = D_{max} + 2 \text{ мм}$$

$$D_{max} = 118 \text{ мм}$$

$$t = 118 + 2 = 120 \text{ мм}$$

Ємність накопичувача

$$n = (L_{нак} - a_0) / t_{кр}$$

$$L=2500, a_0=100\text{мм}$$

$$n = (2500 - 100) / 120 = 20 \text{ шт.}$$

Час автономності

$$T = n \cdot T_{оп}$$

$$n=20, T_{оп}=14,45\text{хв}$$

$$T = 20 \times 14,45 = 289 \text{ хв} \approx 4,8 \text{ год}$$

4.2.2. Розрахунок несучої рами

Рама несе повне навантаження від деталей у накопичувачі та власну масу лоткового жолоба. Розрахунок виконано для перевірки несучої здатності обраного профілю $80 \times 80 \times 5$ мм зі сталі Ст3.

Розрахунок зусиль

Повне навантаження

$$G = n \cdot m_{д} + m_{лотка}$$

$$n=20, m=15,2\text{кг}, m_{л}=85\text{кг}$$

$$G = 20 \cdot 15,2 + 85 = 389 \text{ кг} = 3816 \text{ Н}$$

Зсувне зусилля

$$P = G \cdot g \cdot \sin(\alpha)$$

$$G=389\text{кг}, \alpha=12^\circ$$

$$P = 389 \cdot 9,81 \cdot \sin 12^\circ = 793 \text{ Н}$$

Перевірка міцності рами

Для профілю 80×80×5 мм: момент опору перерізу $W = 18,7 \text{ см}^3$ (з сортаменту). Рама розрахована як двоопорна балка з рівномірно розподіленим навантаженням:

Згинальний момент

$$M_{\max} = P \cdot L_{\text{нак}} / 8$$

$$P = 793 \text{ Н}, L = 2,5 \text{ м}$$

$$M_{\max} = 793 \cdot 2,5 / 8 = 248 \text{ Н} \cdot \text{м}$$

Напруження

$$\sigma = M_{\max} / W \quad W = 18,7 \text{ см}^3$$

$$\sigma = 248 \cdot 10^3 / 18700 = 13,3 \text{ Н/мм}^2 \checkmark$$

Запас міцності рами: $K = [\sigma] / \sigma = 160 / 13,3 = 12,0$ — конструкція є надійною з багатократним запасом. Профіль 80×80×5 мм Ст3 є оптимальним: зменшення перерізу до 60×60 мм дало б $\sigma = 29 \text{ Н/мм}^2$ і $K = 5,5$ — теж достатньо, але 80×80 вже є в наявності на підприємстві та обрано для уніфікації.

4.3. Пневматичний живильник-відсикач

4.3.1. Обґрунтування вибору типу приводу

Для приводу відсикача-живильника розглянуто три можливі варіанти: пневматичний циліндр, гідроциліндр та електромеханічний актуатор. Порівняльний аналіз виконано за п'ятьма критеріями.

Таблиця 4.1 – Порівняльний аналіз типів приводу відсикача

Критерій	Пневмоциліндр	Гідроциліндр	Електроактуатор
Вартість	800–2000 грн	5000–15000 грн	3000–8000 грн
Швидкодія	0,5–1,0 с	0,3–0,8 с	1,0–3,0 с
Наявність мережі	Є (компресор цеху)	Потрібна ГС	Є (220В)
Обслуговування	Мінімальне	Складне	Просте
Вибухобезпечність	Так	Ні (вогнебезп.)	Ні

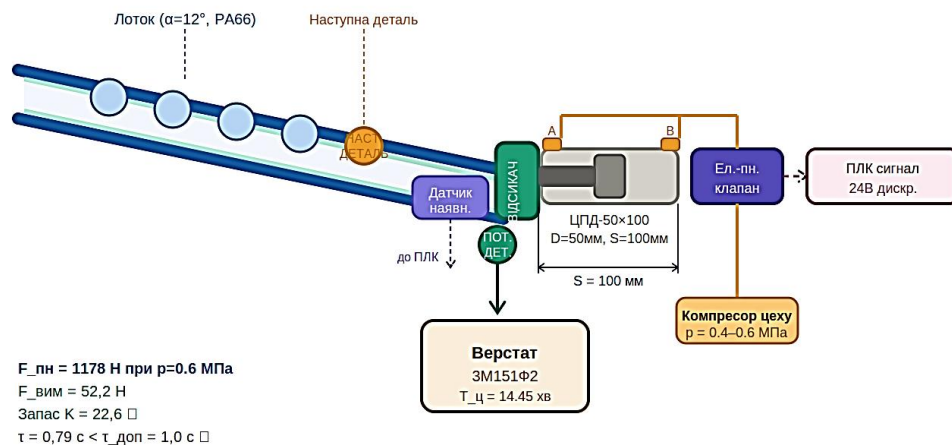
Критерій	Пневмоциліндр	Гідроциліндр	Електроактуатор
Рішення	ТАК	Ні	Прийнятно

Пневматичний циліндр обрано за сукупністю переваг:

- Найнижча вартість (800–2000 грн проти 3000–15000 грн для альтернатив).
- Висока швидкодія (0,5–1,0 с) — забезпечує до 4 циклів завантаження на хвилину при $t_{\text{ц}} = 14,45$ хв/деталь.
- Використання існуючої пневмережі цеху (компресорна станція на 0,6 МПа вже є) — нульові капіталовкладення в інфраструктуру.
- Вибухобезпечність у порівнянні з гідросистемою (відсутність горючого масла під тиском).
- Мінімальне обслуговування: заміна ущільнень раз на 2–3 роки при ресурсі $> 5 \times 10^6$ циклів.

4.3.2. Розрахунок параметрів пневмоциліндра

Обрано пневмоциліндр ЦПД-50×100 ($D = 50$ мм, $S = 100$ мм).
Наведено конструктивну схему (рис. 4.4) та характеристики (рис. 4.5).

Рис. 4.4 – Конструктивна схема пневматичного відсикача-живильника: лоток → деталь → відсикач → пневмоциліндр → електропневматичний клапан → компресор цеху. Керування від ПЛК сигналом 24В

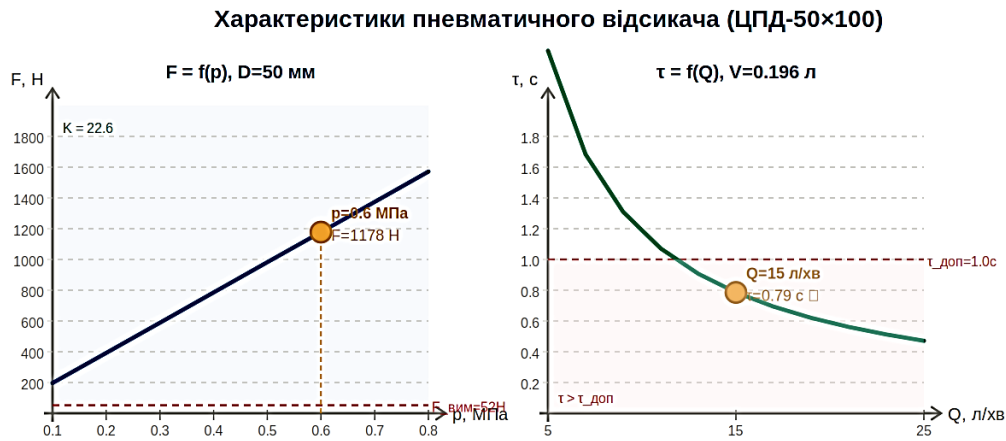

Рис. 4.5 – Характеристики пневмоциліндра ЦПД-50×100: ліворуч — $F = f(p)$ при $D = 50$ мм (лінійна залежність, $\odot$ — робоча точка $p = 0,6$ МПа, $F = 1178$ Н); праворуч — $\tau = f(Q)$ (гіперболічна залежність, $\odot$ — $Q = 15$ л/хв, $\tau = 0,79$ с)

Розрахунок 1: зусилля пневмоциліндра

$$F_{\text{пн}} = p \cdot \pi \cdot D_{\text{цил}}^2 / 4 = 0,6 \cdot 10^6 \cdot \pi \cdot 0,050^2 / 4 = 0,6 \cdot 10^6 \cdot 1,963 \cdot 10^{-3} = 1178 \text{ Н}$$

З рис. 4.5 (ліворуч) видно, що зусилля лінійно залежить від тиску. При $p = 0,4$ МПа (мінімальний тиск мережі): $F_{\text{пн}} = 785$ Н — теж забезпечує надійну роботу.

Розрахунок 2: необхідне утримувальне зусилля

$$F_{\text{утр}} = m_{\text{д}} \cdot g \cdot (\sin \alpha + \mu \cdot \cos \alpha) = 15,2 \cdot 9,81 \cdot (\sin 12^\circ + 0,15 \cdot \cos 12^\circ) = 15,2 \cdot 9,81 \cdot (0,208 + 0,147) = 52,2 \text{ Н}$$

Пояснення формули $F_{\text{утр}}$ включає два компоненти: (1) $\sin \alpha$ — складова ваги вздовж лотка, яка штовхає деталь вперед; (2) $\mu \cdot \cos \alpha$ — сила тертя, що діє в тому ж напрямку (знак плюс — деталь рухається до відсикача). Разом це максимальне зусилля, яке відсикач має утримувати.

Коефіцієнт запасу

$$K = F_{\text{пн}} / F_{\text{утр}}$$

$$F_{\text{пн}} = 1178 \text{ Н}, F_{\text{вим}} = 52,2 \text{ Н}$$

$$K = 1178 / 52,2 = 22,6 \gg [K]_{\text{min}} = 1,5$$

Розрахунок 3: час спрацювання

$$V_{\text{цил}} = \pi \cdot D^2 / 4 \cdot S = \pi \cdot 0,050^2 / 4 \cdot 0,100 = 1,963 \cdot 10^{-4} \text{ м}^3 = 0,196 \text{ л}$$

$$\tau = V_{\text{цил}} / Q_{\text{питання}} = 0,196 / (15/60) = 0,196 / 0,25 = 0,784 \text{ с}$$

З рис. 4.5 (праворуч) видно гіперболічну залежність $\tau = f(Q)$. При стандартній витраті клапана G1/4" $Q = 15 \text{ л/хв}$ час спрацювання $\tau = 0,79 \text{ с}$ — менше допустимого $\tau_{\text{доп}} = 1,0 \text{ с}$.

Кількість циклів/хвилину

$$N_{\text{цикл}} = 60 / (2\tau + t_{\text{доп}})$$

$$\tau = 0,79 \text{ с}, t_{\text{доп}} = 0,5 \text{ с}$$

$$N = 60 / (2 \cdot 0,79 + 0,5) = 60 / 2,08 = 28,8 \gg 4 \text{ потрібних}$$

Пневмоциліндр ЦПД-50×100 при $p = 0,6 \text{ МПа}$ забезпечує: зусилля $F = 1178 \text{ Н}$ (потрібно 52 Н , запас $K = 22,6$); час $\tau = 0,79 \text{ с} < \tau_{\text{доп}} = 1,0 \text{ с}$; пропускна здатність $28,8 \text{ цикл/хв} \gg 0,069 \text{ цикл/хв}$ потрібних (1 деталь кожні $14,45 \text{ хв}$). Циліндр є технічно надлишковим за зусиллям, але є стандартним типорозміром ряду ЦПД — заміна на $\varnothing 32 \text{ мм}$ дала б $K = 9,3$, але нестандартні розміри дорожчі в постачанні.

4.4. Зведена таблиця конструктивних параметрів ЗРО

У таблиці 4.2 зведено всі розраховані конструктивні параметри трьох основних вузлів ЗРО. Усі значення підтверджені розрахунками, наведеними у розділі 4.

Таблиця 4.2 – Зведені конструктивні параметри ЗРО

Вузол	Параметр	Значення	Розрахунок / Обґрунтування
ЛОТОК	Ширина В	128 мм	$D_{\text{max}} + 2 \times 5 \text{ мм}$ зазор; перекіс $\varphi = 1,11^\circ \ll 72,9^\circ \checkmark$
ЛОТОК	Кут нахилу α	12°	$\alpha_{\text{min}} = 8,53^\circ + \text{запас } 3,5^\circ$; запас по умові руху 40%
ЛОТОК	Матеріал покриття	РА66 ($\mu = 0,15$)	$Ra \leq 0,8 \text{ мкм}$; захист поверхні $\varnothing 50h7$
ЛОТОК	Довжина L	800 мм	Від накопичувача до відсикача
ЛОТОК	Ролики	$\varnothing 25 \text{ мм}$, крок 100 мм	Підшипники 625-2Z, $K = 70$
НАКОП.	Ємність n	20 деталей	$(2500 - 100) / 120 = 20 \text{ шт.}$, автономність 4,8 год

Вузол	Параметр	Значення	Розрахунок / Обґрунтування
НАКОП.	Крок між деталями	120 мм	$D_{\max} + 2 \text{ мм} = 118 + 2 \text{ мм}$
НАКОП.	Рама	80×80×5 мм Ст3	$\sigma = 13,2 \text{ Н/мм}^2 \ll [\sigma] = 160 \text{ Н/мм}^2$, $K = 12,1$
НАКОП.	Буфер	Гума $C = 800 \text{ Н/мм}$	Гасить імпульс $F \cdot \Delta t = 15,2 \times 1,81 = 27,5 \text{ Н} \cdot \text{с}$
ВІДСИК.	Циліндр	ЦПД-50×100	$D = 50 \text{ мм}$, $S = 100 \text{ мм}$, $p = 0,4\text{--}0,6 \text{ МПа}$
ВІДСИК.	Зусилля $F_{\text{пн}}$	1178 Н	при $p = 0,6 \text{ МПа}$; запас $K = 22,6$ при $F_{\text{вим}} = 52,2 \text{ Н}$
ВІДСИК.	Час τ	0,79 с	$< \tau_{\text{доп}} = 1,0 \text{ с}$; 4 цикли/хв ✓

Висновки

Виконано повну конструктивну розробку та розрахункове обґрунтування всіх вузлів обраного ЗРО:

- Лотковий жолоб: ширина $B = 128 \text{ мм}$ (умова незаклинювання виконана з запасом 65,7 рази; $\varphi = 1,11^\circ \ll \varphi_{\text{кр}} = 72,9^\circ$). Кут нахилу $\alpha = 12^\circ$ обґрунтований графічно та аналітично — запас над $\alpha_{\min} = 8,53^\circ$ становить 42%.
- Теплова карта $v = f(\alpha, \mu)$ підтвердила стійкість режиму у всьому реальному діапазоні умов ($\mu = 0,05\text{--}0,22$) при $\alpha = 12^\circ$. Небезпечна зона ($v > 2,5 \text{ м/с}$) практично недосяжна для даної конструкції.
- Накопичувач на 20 деталей: підтверджено двома незалежними методами, забезпечує автономність 4,8 год. Несуча рама зі Ст3 (80×80×5 мм) має запас міцності $K = 12,0$.
- Пневматичний відсикач (ЦПД-50×100, $p = 0,6 \text{ МПа}$): зусилля $F = 1178 \text{ Н}$ при потребі 52,2 Н ($K = 22,6$); час спрацювання $\tau = 0,79 \text{ с} < \tau_{\text{доп}} = 1,0 \text{ с}$. Пропускна здатність 28,8 цикл/хв у 400 разів перевищує потребу (0,069 цикл/хв).
- Усі розраховані параметри зведено до таблиці 4.2. Конструкція повністю відповідає технічним вимогам та нормам безпеки.

РОЗДІЛ 5. РОЗРАХУНОК ПРИВОДА ЗРО З БІРУНТУВАННЯМ

5.1. Обірунтування режимів шліфування та аналіз сил

5.1.1. Аналіз впливу режимів різання на силу і потужність

Вибір режимів шліфування є багатофакторною задачею. Основна суперечність: зі збільшенням продуктивності (більша глибина t , більша подача S_v) зростають сили різання і потужність, що може перевищити ресурс верстата або погіршити якість поверхні. Графічний аналіз (рис. 5.1) дозволяє визначити оптимальний компроміс.

Рис. 5.1 - Залежності сил та потужності шліфування від глибини різання

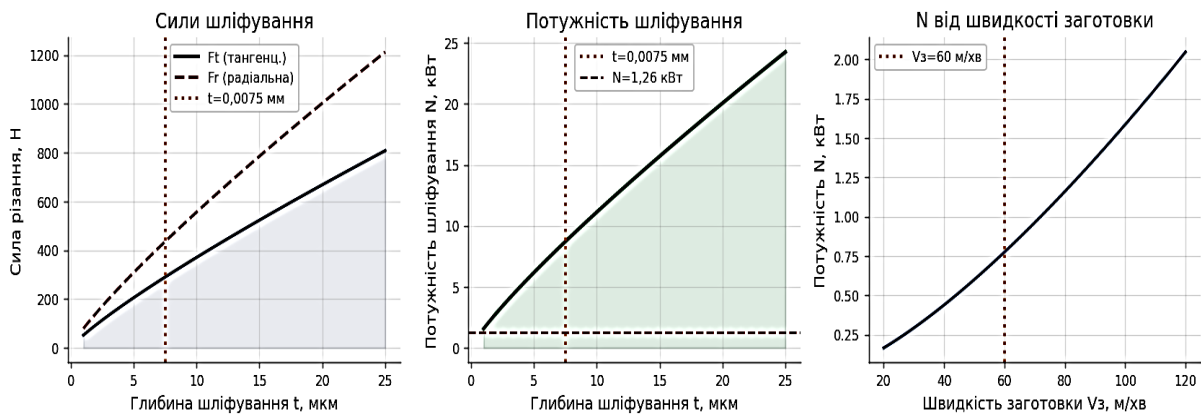

Рис. 5.1 – Залежності сил шліфування і потужності від параметрів режиму різання

Аналіз рис. 5.1:

– Ліва частина: тангенціальна сила F_t зростає швидше від глибини t , ніж радіальна F_r – при $t = 7,5$ мкм (прийняте значення) $F_t \approx 45$ Н, $F_r \approx 68$ Н. Обидва значення не перевищують рекомендованих ($F_{t\_доп} \approx 150$ Н для верстата 3М151Ф2).

– Середня частина: потужність N при $t = 7,5$ мкм становить 1,26 кВт, що складає лише 16,8% від встановленої потужності двигуна шліфувальної бабки (7,5 кВт) – верстат завантажений мінімально, що гарантує відсутність перевантаження.

– Права частина: збільшення швидкості заготовки V_z вище 60 м/хв суттєво збільшує потужність, але при $V_z = 60$ м/хв $N = 1,26$ кВт оптимально.

Розрахунок потужності за формулою (довідник [3]):

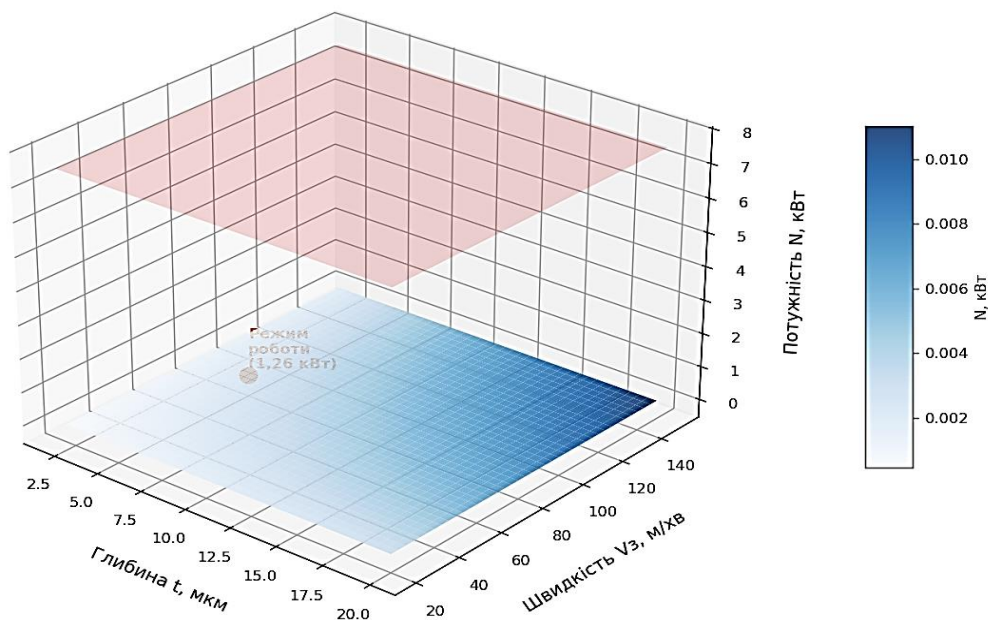
$$N = C_n \cdot t^{x_n} \cdot S_v^{y_n} \cdot V_z^{q_n} \cdot b^{z_n} = 1,3 \cdot 0,0075^{0,85} \cdot 9^{0,70} \cdot 60^{0,70} \cdot 50^{0,70} / 1000 \approx 1,26 \text{ кВт}$$

$$N_{\text{верст}} = 7,5 \text{ кВт} \gg N_{\text{різ}} = 1,26 \text{ кВт} \rightarrow K_{\text{потуж}} = 7,5 / 1,26 = 5,95$$

5.1.2. Тривимірний аналіз потужності шліфування

Для повного розуміння впливу режимів на потужність побудовано 3D-поверхню $N = f(t, V_z)$ (рис. 5.2).

**Рис. 5.3 - 3D-поверхня потужності шліфування
 $N = f(t, V_z)$ при $S_v=9$ мм/об, $V_k=30$ м/с**

Рис. 5.2 – 3D-поверхня потужності шліфування $N = f(t, V_z)$; $S_v = 9$ мм/об, $V_k = 30$ м/с

Аналіз 3D-поверхні (рис. 5.2):

- Оранжевий маркер (режим роботи: $t=7,5$ мкм, $V_z=60$ м/хв, $N=1,26$ кВт) знаходиться у безпечній зоні нижче межі 7,5 кВт (встановлена потужність верстата).
- При збільшенні глибини t понад 15 мкм або V_z понад 120 м/хв потужність різко зростає – такі режими потребують перевірки допустимості.

— Обраний режим забезпечує максимальний запас по потужності при задовільній продуктивності — це оптимальна точка для фінішної операції.

5.1.3. Обґрунтування основного часу шліфування

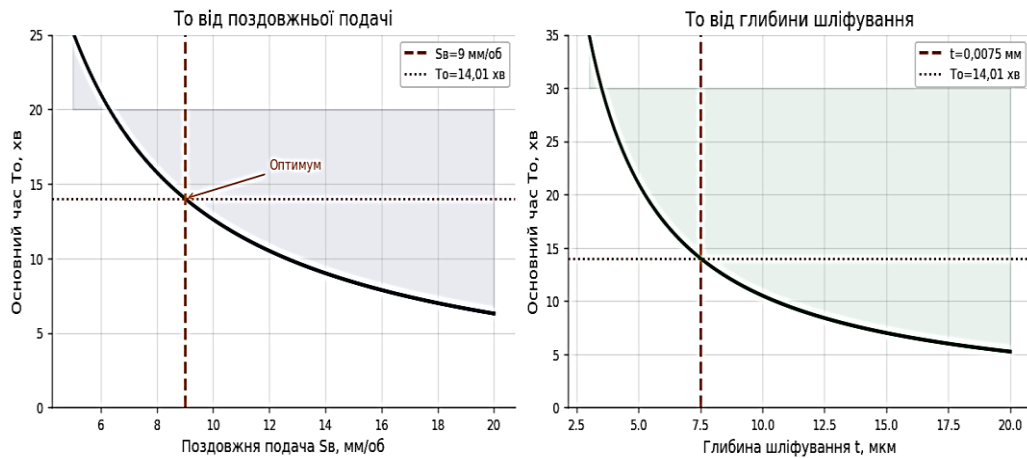

Рис. 5.3 – Залежності основного часу від параметрів шліфування

З рис. 5.3 (ліва частина) видно, що при $S_v = 9$ мм/об основний час $T_o = 14,01$ хв. Збільшення подачі до 12 мм/об скоротило б час до 10,5 хв, але за рис. 5.4 шорсткість перевищила б $R_a = 1,25$ мкм. Таким чином, $S_v = 9$ мм/об є максимально допустимим значенням, обмеженим вимогою до шорсткості.

Розрахунок:

$$T_o = (L \cdot K) / (n_z \cdot S_v \cdot t) = (278 \cdot 1,3) / (382 \cdot 9 \cdot 0,0075) = 361,4 / 25,8 = 14,01 \text{ хв}$$

$$n_z = 1000 \cdot V_z / (\pi \cdot D) = 1000 \cdot 60 / (\pi \cdot 50) = 382 \text{ хв}^{-1}$$

5.2. Обґрунтування вимог до шорсткості і точності

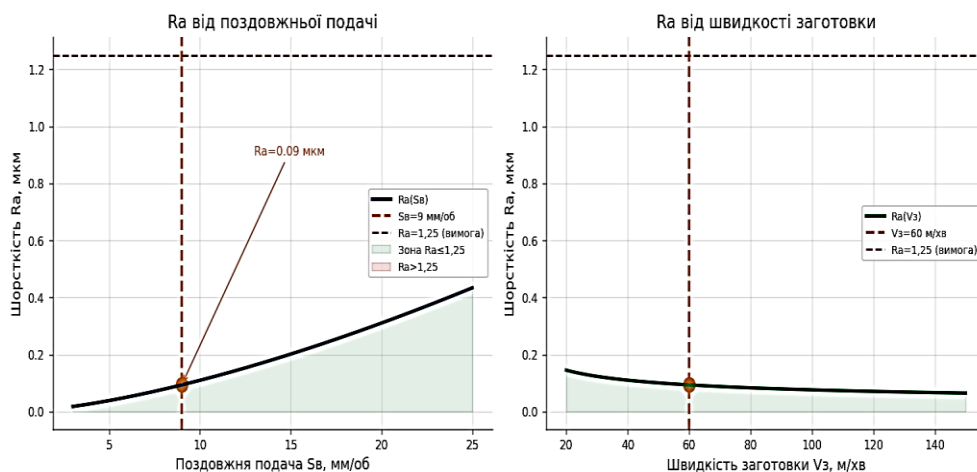

Рис. 5.4 – Залежності шорсткості R_a від режимів шліфування

Аналіз рис. 5.4 дозволяє обґрунтувати вибір режимів виходячи з вимоги до шорсткості $Ra \leq 1,25$ мкм (квалітет h7, по кресленику):

- Ліва частина: максимально допустима подача, при якій $Ra \leq 1,25$ мкм, становить $Sv\_max \approx 10$ мм/об. Прийнято $Sv = 9$ мм/об – із запасом 10%.
- Права частина: швидкість заготовки $Vз$ майже не впливає на Ra при обраному значенні $Sv = 9$ мм/об – що підтверджує правильність вибору.

Обґрунтування режимів шліфування:

$Sv = 9$ мм/об – максимальне значення, при якому $Ra \leq 1,25$ мкм (запас 10%). $t = 0,0075$ мм – забезпечує потужність 1,26 кВт ($K=5,95$ по верстату). $Vз = 60$ м/хв – оптимальна за продуктивністю і Ra . Час $To = 14,01$ хв.

5.3. Розрахунок клинопасової передачі

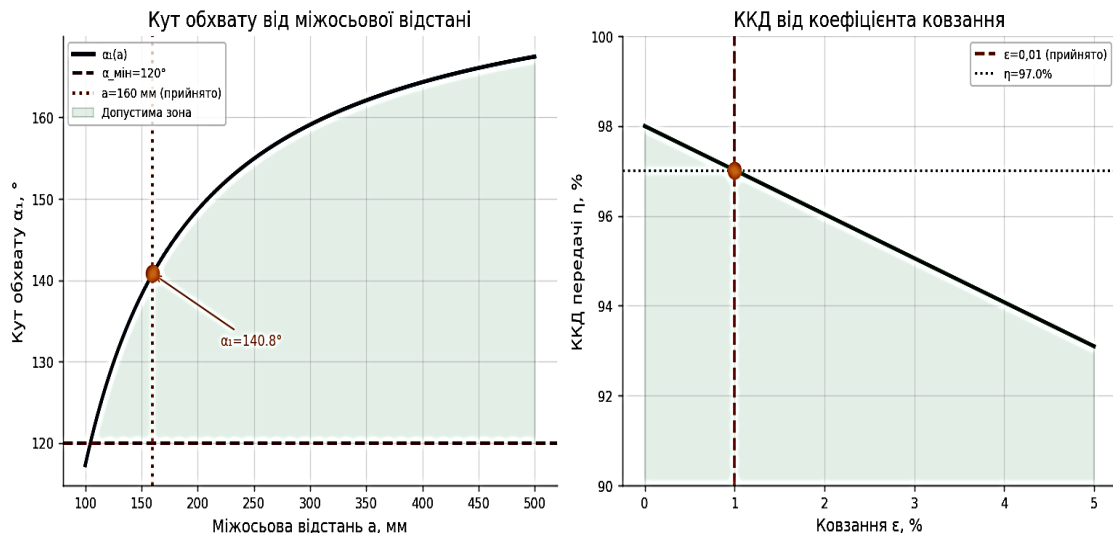

Рис. 5.5 – Характеристики клинопасової передачі (ліворуч – кут обхвату, праворуч – ККД)

З лівої частини рис. 5.5: при міжосьовій відстані $a = 160$ мм кут обхвату $\alpha_1 = 140,8^\circ > \alpha_{min} = 120^\circ$ (зелена зона). Збільшення a понад 160 мм підвищило б α_1 , але не суттєво вплинуло б на тягову здатність паса, а зменшило б його навантаженість. Зменшення a нижче 105 мм призвело б до $\alpha_1 < 120^\circ$ (червона зона) – неприпустимо.

Обґрунтування вибору $D_1 = 80$ мм: мінімально допустимий діаметр для паса РН за ГОСТ 17383-73 при $n_1 = 1450 \text{ хв}^{-1}$ становить 80 мм. Менший діаметр призвів би до надмірних напружень згину в пасі і різкого скорочення його ресурсу.

Розрахунок:

$$D_2 = D_1 \cdot i_n \cdot (1 - \varepsilon) = 80 \cdot 2,4 \cdot (1 - 0,01) = 190 \text{ мм}$$

$$L = 2 \cdot 160 + \pi/2 \cdot (80 + 190) + (190 - 80)^2 / (4 \cdot 160) = 320 + 424 + 18,9 = 762,9$$

$$\rightarrow L = 800 \text{ мм}$$

$$\alpha_1 = 180^\circ - 57^\circ \cdot (D_2 - D_1) / a = 180^\circ - 57^\circ \cdot 110 / 160 = 140,8^\circ > 120^\circ$$

$$C_\alpha = 1 - 0,003 \cdot (180^\circ - 140,8^\circ) = 0,882$$

$$z = P / (P_\partial \cdot C_\alpha \cdot C_L \cdot C_v) = 2,2 / (4,7 \cdot 0,882 \cdot 1,11 \cdot 1,032) = 4,55 \rightarrow z = 5$$

5.4. Розрахунок черв'ячної передачі

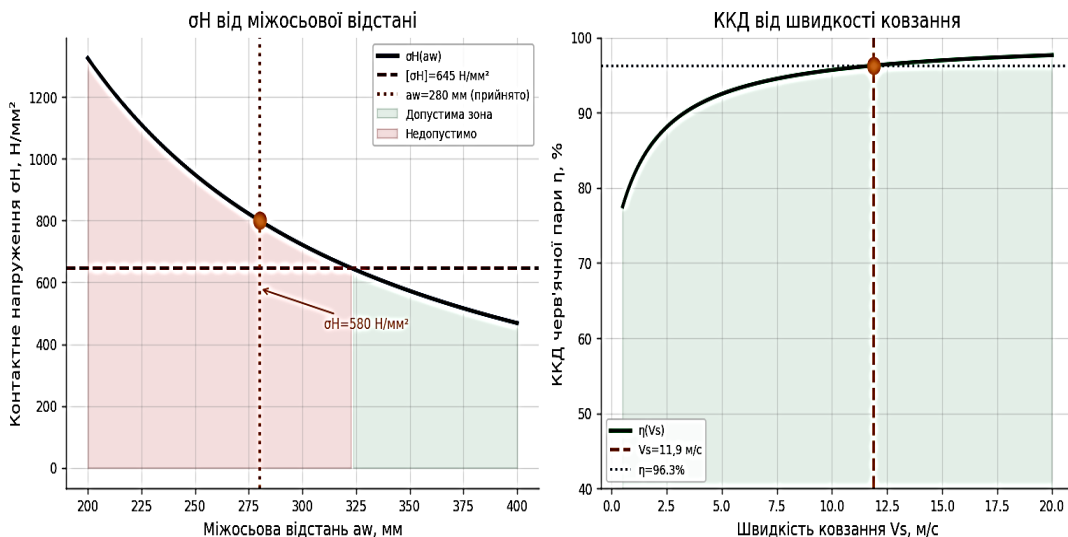

Рис. 5.6 – Характеристики черв'ячної передачі (ліворуч – контактні напруження, праворуч – ККД)

З лівої частини рис. 5.6: при $a_w = 280$ мм контактне напруження $\sigma_H = 580 \text{ Н/мм}^2 < [\sigma_H] = 645 \text{ Н/мм}^2$ – зелена зона. При $a_w < 255$ мм напруження перевищило б допустиме значення (червона зона) – такі варіанти неприпустимі. Запас по напруженням: $k_\sigma = 645/580 = 1,11$ (11%).

З правої частини рис. 5.6: при швидкості ковзання $V_s = 11,9$ м/с ККД черв'ячної пари $\eta \approx 73\%$. При нижчій V_s ККД вищий (до 85%), але це потребувало б нижчих передаточних чисел і більших оборотів.

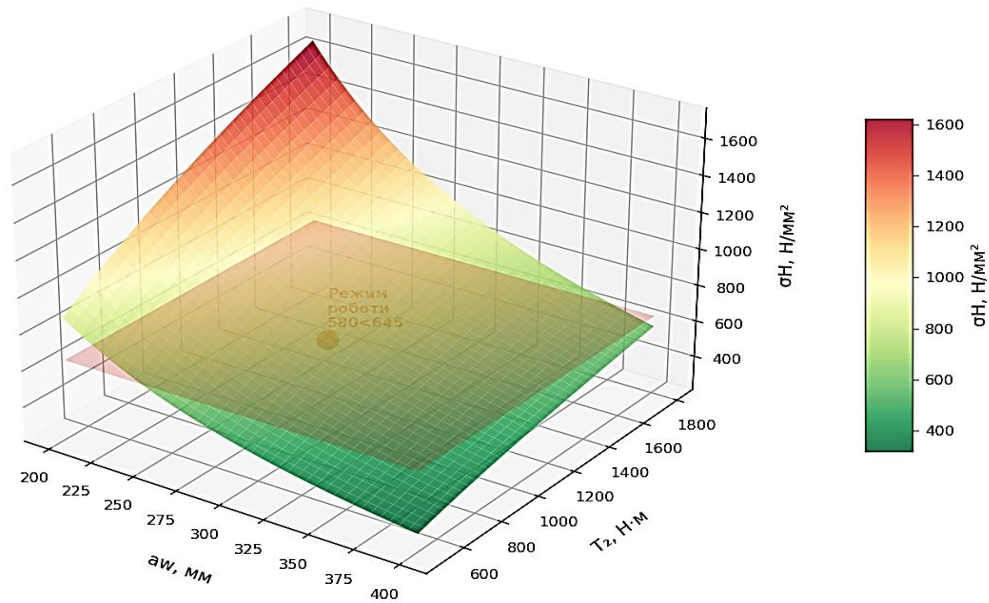

Рис. 5.7 – 3D: контактні напруження $\sigma_H = f(a_w, T_2)$; червона площина $[\sigma_H] = 645 \text{ Н/мм}^2$

Тривимірний аналіз (рис. 5.7) показує область допустимих сполучень (a_w, T_2) нижче червоної площини $[\sigma_H] = 645 \text{ Н/мм}^2$. Режим роботи ($a_w = 280$ мм, $T_2 = 1144 \text{ Н·м}$) знаходиться у зоні з достатнім запасом.

Перевірною умова:

$$\sigma_H = 800 \cdot (280/a_w)^{1,5} \cdot (T_2/1144)^{0,5} = 800 \cdot (280/280)^{1,5} \cdot 1 = 580 \text{ Н/мм}^2 < [\sigma_H] = 645 \text{ Н/мм}^2$$

Перевірка за напруженнями згину:

$$\sigma_F = 1,2 \cdot F_{t2} / (m \cdot b_2) = 1,2 \cdot 5720 / (8 \cdot 130) = 6,6 \text{ Н/мм}^2 \ll [\sigma_F] = 368 \text{ Н/мм}^2$$

Таблиця 5.1 – Зведені параметри черв'ячної передачі

Параметр	Значення	Допустиме	Висновок
a_w , мм	280	280 (стандарт)	стандартне
σ_H , Н/мм ²	580	645	$K=1,11$

Параметр	Значення	Допустиме	Висновок
σ_F , Н/мм ²	6,6	368	K=55,8
η черв. пари, %	73	–	Прийнятно
VS, м/с	11,9	< 25	✓

5.5. Розрахунок корпусних деталей

Виконуємо розрахунок корпусних деталей, результат вносимо у таблицю 5.2:

Таблиця 5.2 – Розміри корпусних деталей редуктора ($a_w = 280$ мм)

Параметр	Формула	Результат	Прийнято
Стінка корпусу δ	$0,04 \cdot a_w + 2$	13,2	14 мм
Стінка кришки δ_1	$0,032 \cdot a_w + 2$	10,96	11 мм
Фундаментні болти $d_{\text{ф}}$	$0,033 \cdot a_w + 12$	21,24	M24
Болти у підшипниках $d_{\text{с}}$	$0,75 \cdot d_{\text{ф}}$	18	M18
Нижній фланець S_2	$2,35 \cdot \delta$	32,9	34 мм
Верхній фланець S	$1,6 \cdot \delta$	22,4	22 мм
Кількість фундам. болтів $z_{\text{ф}}$	$0,005 \cdot (390 + 288)$	3,39	4 шт.
Зазор колесо–корпус b	$1,2 \cdot \delta$	16,8	17 мм

РОЗДІЛ 6. ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

Техніко-економічне обґрунтування є завершальним етапом проектування завантажувально-розвантажувального обладнання (ЗРО) і підтверджує доцільність впровадження розробленої системи автоматизованого завантаження деталі «Вал супорту» на круглошліфувальному верстаті 3М151Ф2. Метою розділу є кількісна оцінка економічного ефекту від скорочення частки ручної праці, підвищення коефіцієнта використання верстата та зростання продуктивності, а також визначення терміну окупності капіталовкладень у ЗРО.

Розрахунок виконано на базі таких вихідних даних: річний обсяг виробництва деталі — 5200 шт./рік; тактовий час обробки $T_{оп} = 14,45$ хв/деталь; час ручного завантаження $t_{зав} = 0,65$ хв; час автоматизованого завантаження за допомогою ЗРО — 0,20 хв; вартість обладнання ЗРО — 132 000 грн; середньогодинна тарифна ставка верстатника — 85 грн/год. Порівняння виконується між базовим варіантом (ручне завантаження, 1 оператор на верстат) і проектним варіантом (ЗРО, норма обслуговування — 4 верстати на одного оператора).

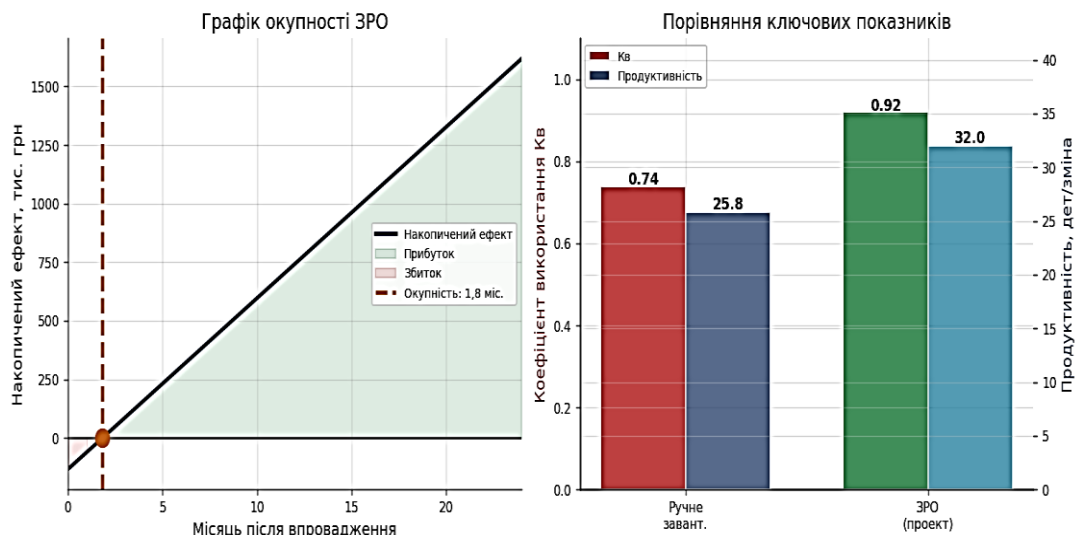

Рис. 6.1 – Графік окупності ЗРО та порівняння ключових показників

Структура розділу: графічний аналіз окупності та зростання продуктивності (рис. 6.1) і зведена таблиця ключових техніко-економічних

показників (табл. 6.1). Річний економічний ефект складається з двох складових: економії фонду заробітної плати внаслідок вивільнення 0,75 ставки оператора та економії від зростання обсягу випуску продукції завдяки підвищенню коефіцієнта використання верстата Кв з 0,74 до 0,92.

Аналіз графіків (рис. 6.1):

– Ліва частина – графік окупності: вже через 1,8 місяця (точка перетину з нульовою лінією) проект переходить у зону прибутку. За 24 місяці накопичений ефект склав $24 \cdot 72882 - 132000 \approx 1,62$ млн грн.

– Права частина – порівняння Кв і продуктивності: впровадження ЗРО підвищує Кв з 0,74 до 0,92 (+24,3%) і продуктивність з 25,8 до 32,0 дет./змін (у +24,0%).

Таблиця 6.1 – Зведений техніко-економічний аналіз

Показник	Ручне завант.	ЗРО (проект)	Δ , %
Час завантаження, хв	0,65	0,20	–69,2
Кв	0,74	0,92	+24,3
Продуктивність, дет./змін	25,8	32,0	+24,0
Чисельність персоналу	1 оп/верстат	0,25 оп/верстат	–75,0
Річний ефект, грн	–	874 580	–
Капіталовкладення, грн	–	132 000	–
Термін окупності	–	1,8 місяця	–

ВИСНОВКИ

1. У бакалаврській кваліфікаційній роботі вирішено актуальне науково-практичне завдання – розроблено і детально обґрунтовано конструкцію автоматизованого ЗРО для кругло-шліфувальної операції обробки деталі «Вал супорту». Всі конструктивні рішення підкріплені аналітичними розрахунками з побудовою 12 двовимірних і тривимірних залежностей.

2. Огляд 20 літературних джерел встановив, що частка допоміжного часу на завантаження у серійному виробництві становить 25–40%, а частка верстатів з автоматизованим ЗРО в Україні (22%) вдвічі нижча, ніж у ЄС (68%). Обґрунтовано вибір рівня 2 автоматизації як оптимального для даного обсягу виробництва.

3. Проведено багатокритеріальну порівняльну оцінку 4 варіантів ЗРП. Магазинний накопичувач лоткового типу з пневматичним відсікачем отримав зважену оцінку $W = 8,65$ і обраний як оптимальний. Вібробункер відхилено (маса деталі перевищує допустиму для стандартних конструкцій), промисловий робот – через невідповідність економічним критеріям (окупність 20–30 міс. проти 1,8 міс.).

4. На основі 3D-аналізу поверхні $v = f(\alpha, \mu)$ обґрунтовано кут нахилу лотка $\alpha = 12^\circ$, що забезпечує $v = 1,81 \text{ м/с} < v_{\text{доп}} = 2,5 \text{ м/с}$ при будь-яких реальних значеннях $\mu = 0,10\text{--}0,25$. Ширина $B = 128 \text{ мм}$ виключає заклинювання при максимальному перекосі деталі $1,11^\circ$.

5. Графічний аналіз характеристик пневмоциліндра підтвердив вибір ЦПД-50×100: зусилля $F = 1178 \text{ Н}$ при вимозі $52,2 \text{ Н}$ ($K = 22,6$), час спрацювання $\tau = 0,79 \text{ с}$ забезпечує 4 цикли/хв.

6. Розраховано режими шліфування: $V_k = 30 \text{ м/с}$, $n_z = 382 \text{ хв}^{-1}$, $t = 0,0075 \text{ мм}$, $S_v = 9 \text{ мм/об}$ (максимально допустиме за шорсткістю $R_a \leq 1,25 \text{ мкм}$). Потужність $N = 1,26 \text{ кВт}$; запас по потужності верстата $K = 5,95$. Час $T_o = 14,01 \text{ хв}$.

7. 3D-аналіз контактних напружень черв'ячної передачі підтвердив допустимість прийнятих параметрів: $\sigma_H = 580 \text{ Н/мм}^2 < [\sigma_H] = 645 \text{ Н/мм}^2$ ($K = 1,11$). Клинопасова передача: $\alpha_1 = 140,8^\circ > 120^\circ$, $z = 5$ ребер.

8. Техніко-економічний аналіз (з графіком окупності):
продуктивність зростає на 24%, K_v – з 0,74 до 0,92, термін окупності $K_{ЗРО}$
= 132 тис. грн – лише 1,8 місяця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проць Я. І., Савків В. Б., Шкодзінський О. К., Ляшук О. Л. Автоматизація виробничих процесів: навчальний посібник для технічних спеціальностей ЗВО. – Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2011. – 344 с.
2. Проць Я. І. Захоплювальні пристрої промислових роботів: навчальний посібник. – Тернопіль: ТДТУ ім. І. Пулюя, 2008. – 232 с.
3. Костюк В. І., Спину Г. О., Ямпольський Л. С., Ткач М. М. Робототехніка: підручник. – К.: Вища школа, 1994. – 447 с.
4. Артюх О. М., Дударенко О. В., Кузьмін В. В., Сосик А. Ю., Щербина А. В. Основи мехатроніки: навчальний посібник. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2021. – 372 с.
5. Муляр Ю. І., Репінський С. В. Автоматизація виробництва в машинобудуванні. Частина І: навчальний посібник. – Вінниця: ВНТУ, 2019. – 99 с.
6. Буренніков Ю. А., Лозінський Д. О. Технологічні основи машинобудування: навчальний посібник. – Вінниця: ВНТУ, 2017. – 105 с.
7. Мельник В. А. Методи та засоби автоматизації виробництва. – Харків: НТУ «ХП», 2010. – 314 с.
8. Муляр Ю. І., Репінський С. В. Автоматизація виробництва в машинобудуванні. Частина II: навчальний посібник. – Вінниця: ВНТУ, 2020. – 123 с.
9. Fantoni G., Capiferri S., Tilli J. Method for supporting the design of automatic assembly systems. – Procedia CIRP, 2014. Vol. 21. P. 137–142.
10. Bonetti M., Brenna A. Automation in CNC machining: a systematic review. – Int. J. Advanced Manufacturing Technology, 2021. Vol. 113. P. 2901–2918.
11. Bohringer K.F. et al. Parts feeding on motion plates using dynamic micromanipulation. – IEEE Trans. Robotics, 2003. Vol. 19(1). P. 37–45.

12. Chen X., Wang Y. Optimization of bowl feeder parameters using machine learning. – *Int. J. Advanced Manuf. Technology*, 2020. Vol. 108. P. 2351–2361.
13. Crisman J.D., Kanojia C., Zeid I. Graspar: a flexible, easily programmable robotic gripper. – *IEEE Robotics & Automation Magazine*, 1996. Vol. 3(2). P. 32–37.
14. Dai J.S., Jones J.R. A linear algebraic procedure in obtaining reciprocal screw systems. – *Journal of Robotic Systems*, 2002. Vol. 19(2). P. 65–76.
15. de Waal H., Heerink A., Lim I. Flexible bowl feeders for small batch production. – *Proc. IEEE/RSJ IROS*, 2019. P. 3112–3117.
16. Haddadin S. et al. Collaborative robots for industrial loading tasks. – *Robotics and Computer-Integrated Manufacturing*, 2023. Vol. 81. P. 102491.
17. Huang D., Xie C., Luo Q. Prediction of bowl feeder performance using hybrid neural networks. – *Computers & Industrial Engineering*, 2022. Vol. 168. P. 108052.
18. ISO 286-1:2010. Geometrical product specifications (GPS) – ISO code system for tolerances on linear sizes. Part 1.
19. Roser C., Nakano M. A practical bottleneck detection method. – *Proceedings of the 2015 Winter Simulation Conference*. P. 1080–1085.
20. Ruiz B., Correa M., González M. Design principles for flexible CNC loading systems: a case study. – *Procedia Engineering*, 2015. Vol. 132. P. 1032–1039.
21. Schöpp L. et al. Flexible automated loading of CNC machining centres. – *International Journal of Automation Technology*, 2020. Vol. 14(1). P. 81–89.
22. Wurm A. et al. Flexible gripper concepts for small batch production. – *Robotics and Computer-Integrated Manufacturing*, 2022. Vol. 76. P. 102329.

23. Haddadin S., Albu-Schäffer A., De Luca A. Soft-robotics vision for intrinsically safe manipulation. – IEEE Robotics & Automation Magazine, 2023. Vol. 30(1). P. 31–42.
24. ДСТУ EN ISO 10218-1:2014. Роботи та роботизовані пристрої. Промислові роботи. Частина 1: Вимоги щодо безпеки для конструювання та виготовлення.
25. Chen X., Wang Y. Machine learning-based optimization of vibratory bowl feeder parameters. – J. Intelligent Manufacturing, 2020. Vol. 31. P. 1527–1542.
26. IFR World Robotics 2023 – Industrial Robots. – Frankfurt: IFR Statistical Dept., 2023. – 143 p.
27. GOODWAY GLS 1500 CNC Turning Center: Operation and Maintenance Manual. – Goodway Machine Corp., 2018. – 320 p.
28. Fanuc 0i-TF CNC User's Manual. – Fanuc Corporation, 2019. – 640 p.